

BELØNNING ER EGNET TIL Å GJØRE HUNDEN LYDIG

REWARD IS SUITABLE TO ACHIEVE AN OBEDIENT DOG

RANDI HELENE TILLUNG

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITTENSKAP
INSTITUTT FOR HUSDYR- OG AKVAKULTURVITTENSKAP
MASTEROPPGAVE 60 STP. 2006

BELØNNING ER EGNET FOR Å GJØRE HUNDEN LYDIG

REWARD IS SUITABLE TO ACHIEVE AN OBEDIENT DOG

RANDI HELENE TILLUNG

MASTERGRADSOPPGAVE I ETOLOGI

60 STP, 2006

INSTITUTT FOR HUSDYR- OG AKVAKULTURVITENSKAP

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP

Sammendrag

Tradisjonelt har hunder blitt trent med metoder som innebar bruk av ubehag. I den senere tid har moderne metoder med mer bruk av belønning blitt mer populært, blant annet har klikkertrening blitt en suksess. Forskning har vist at metoder som innebærer bruk av straff kan by på praktiske treningsproblemer og kan true hundens velferd. Vi fikk 821 besvarelser på et åpent internettbasert spørreskjema som var satt sammen av fire deler: demografiske data, eiers grensesetting og holdning, eiers treningsmetoder og hundens atferd. Når vi analyserte sammenhenger mellom eiers treningsmetoder og kontroll; samt hundens atferd (lydighet og atferdsproblemer) fant vi at bruk av straff (bl.a frekvens, hardhet og antall metoder) og vanlige straffemetoder, som å legge hunden i bakken, rykke i båndet og bruk av ulike dressurhalsbånd, var assosiert med ulydighet og/eller treningsproblemer. Både kontroll (grensesetting) og belønningsbaserte metoder var assosiert med lydighet og trenbarhet. Menn og kvinner trente hundene ulikt og det ble funnet at majoriteten av menn (93%) straffet og kontrollerte hundene mer og belønnet dem mindre. Majoriteten av kvinner (69,9%) belønnet hundene mye, kontrollerte dem moderat og straffet dem lite. Majoriteten av kvinnene hadde lydligere hunder med mindre treningsproblemer og færre atferdsproblemer. En mindre gruppe kvinner (28,8%) kontrollerte hundene relativt lite og brukte straff og belønning rundt snittet. Hundene deres var ulydige og hadde treningsproblemer. Kontroll synes å være et viktig verktøy for å få en lydige hund. Sammen med moderne belønningsbaserte metoder som er bygget på kunnskap om atferdsanalyse og etologi er dette lovende i forhold til etikk og dyrevelferd og for å få en lydligere og mer harmonisk hund.

Abstract

Traditionally dogs have been trained with methods involving aversives (here: punishment). In recent times modern methods with more use of rewards have become popular, amongst them clickertraining have gained success. Research has shown that aversives can induce training problems and put the dog's welfare at risk. We analysed 821 replies to an online open questionnaire covering four topics; demographics, the owner's control (permissiveness-strictness, regulation of the dog's behaviour) and attitude, the owner's training methods (punishment and reward) and the dog's behaviour (obedience and behaviour problems). We compared the owner's control score and training methods with the dog's behaviour, and found that the use of punishment (i.e. frequency, harshness, number of methods) and the use of aversive techniques, like putting the dog to the ground, popping the leash and the use of different training collars (prong, remote shock), were associated with lower obedience and more training problems. Both reward-based methods and higher score on control were associated with higher obedience and trainability. Men and women trained their dogs differently. The majority of men (93%) punished and controlled their dogs more and rewarded them less, while the majority of women rewarded the dogs more, punished them less and used moderate control. These women's dogs were more obedient, with less training problems and behaviour problems. A smaller group of women (28,8%) were relatively more permissive with their dogs, and used punishment and reward close to the mean score. Their dogs were disobedient and had training problems. Control seems to be an important tool to achieve an obedient dog. We propose that modern methods built on knowledge of behaviour analysis and ethology are promising in relation to ethical concerns, animal welfare and for achieving a more obedient and balanced dog.

Forord

Interessen min for hund og trening våknet for alvor de årene jeg deltok i vokterhundprosjektet i Lierne i Nord-Trøndelag på slutten av 1990-tallet. Dette var en svært lærerik tid, men der og i andre miljøer så jeg treningsmetoder som sjelden var analysert for om hvorvidt, hvordan eller hvorfor de virket. Ofte ble forutsetningene for læring, som alder, kjønn, tidligere læring, treneres ferdigheter m.m, oversett og jeg så dårlig gjennomførte eller håpløse forsøk på atferdsendringer. Da jeg begynte på instruktørutdanningen ved Fjellanger Hundeskole AS kom jeg inn i et miljø hvor det var naturlig å observere og analysere atferd og jeg begynte å få grep om de underliggende prosessene i læring. Det ble fokusert på bruk av etisk forsvarlige metoder og viktige risikoer ved bruk av aversiver i treningen ble trukket fram. Det ble dessuten stilt spørsmål ved de mange mytene rundt hundetrening.

Jeg ble interessert i aversiv kontroll av hunder og mytene rundt lederskapsbegrepet. Hundelitteraturen er ofte preget av manglende kildehenvisning og svakt faglig grunnlag. Påstander som at belønning ikke er egnet til å gjøre hunden lydige (som for øvrig inspirerte til tittelvalget på oppgaven), at hundeeiere må straffe hunder på en artskorrekt måte (med henvisning til arten ulv, *Canis lupus*) og at atferdsproblemer oppstår som en følge av at hunden ikke ser på eieren som leder, ga meg inspirasjon til å studere sammenhengen mellom hundeeierens treningsmetoder og hundens atferd.

Arbeidet med oppgaven har til tider gått sakte på grunn av nye, spennende arbeidsprosjekter, lage-barn-og-bygge-hus-prosjekt, geografisk og mental avstand til studiested m.m. At alle har holdt ut med meg i denne prosessen er jeg virkelig takknemlig for!

Jeg vil takke min uvurderlige veileder, Morten Bakken, som, på tross av geografiske avstander og en langsom oppstartsperiode, har holdt ut med å forklare de samme tingene for meg gjentatte ganger og for å ha oppmuntret meg gjennom hele prosessen. Takk til Dr. Ronald Rohner og Dr. James Serpell for å ha hjulpet meg med å finne frem til egnet spørreskjema og vurdere resultater.

Min arbeidsgiver Rune Fjellanger har laget et faglig miljø og et arbeidsmiljø på Fjellanger Hundeskole AS som er unikt, som jeg har hatt stor nytte av og som jeg er takknemlig for å tilhøre. Takk til kollega Helge Asbjørnsen ved Fjellanger Hundeskole for å diskutere med meg inn i de sene nattetimer, selv om jeg var i ammetåken. En annen kollega jeg vil trekke fram er Maj-Brit Iden. Hun har gitt meg fri tilgang Norges største hundebibliotek, testet spørreskjemaet og alltid stilt kritiske og intelligente spørsmål.

Takk også til Gry Løberg, An-Magritt Moen, Vilhjalmur Bjørn Sveinsson, Gry E. Eskeland og min mor, Åshild Tillung, for å ha testet spørreskjemaet og å ha lest gjennom oppgaven på ulike stadier.

Til slutt vil jeg takke mannen min, Eivind Svanholm Meyer, for at du holder ut med at jeg skal redde kattunger midt på natten, luske rundt i bjørneland i to somre, ha en geitekillling på soverommet og at jeg ligger i flere timer på baderomsgulvet og tar tre filmer av et hønseegg som klekker, mens du passer barn, leter etter rømte villsauer, lar deg intervju om minigriser som er reddet fra den sikre død på bilveien, plukker hundemøkk i hagen og graver ut kaninunger fra møkkadungen under fjøset. Klarer du 14 år til?

Bergen, 2006

”Det er 400.000 ulver i verden. 300.000 studenter studerer dem. Det finnes 1000 ganger så mange hunder og få som studerer **dem**.”

Spøkefull Raymond Coppinger

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	1
ABSTRACT	2
FORORD	5
INNHOLDSFORTEGNELSE	7
1 INNLEDNING	8
2 METODE	17
2.1 ANALYSER	20
3 RESULTATER	21
3.1 DEMOGRAFISKE DATA	21
3.2 KONTROLL/ETTERGIVENHET	24
3.3 TRENINGSMETODER	24
3.4 FAKTORANALYSE C-BARQ.....	25
3.5 SAMMENHENGER MELLOM FAKTORENE	28
3.6 EIERS KJØNN	32
4 DISKUSJON	39
5 KONKLUSJON	44
6 REFERANSER	45
7 VEDLEGG	51
7.1 VEDLEGG 1	51
7.2 VEDLEGG 2	53
7.3 VEDLEGG 3	56
7.4 VEDLEGG 4	59

1 Innledning

I Norge holdes 414.000 hunder (Stortingsmelding nr 12, 2003) i privathusholdninger. De fleste av disse hundene får grunnleggende trening som å gjøre fra seg utendørs, være alene hjemme og følge enkle kommandoer som "sitt" og "kom". Hvordan hundene blir trent og behandlet av sine eiere henger nøye sammen med velferden og atferden deres. Selv om de fleste hunder holdes som selskapsdyr i private hjem, har de fleste tidligere studier av hunder blitt gjort i laboratorier eller omplasseringssentre (Hennessey et al., 1998; Hubrecht, 1993, 1995; Wells & Hepper, 2000). Dette er i ferd med å endre seg og i de senere år har kunnskap om hunders atferd vokst og blitt en salgsvare. Kreativiteten i hva hunder kan trenes til har blitt stor og det har skjedd endringer i metoder og innfallsvinkler til hundetrening.

Hunders sentrale plass i samfunnet og det at de lever så tett sammen med mennesker, gjør at det stilles større krav til hvordan de to artene omgås hverandre. Atferdsproblemer hos hunden kan være problematisk for eieren, omgivelsene eller for hunden selv.

Forekomsten av atferdsproblemer varierer fra undersøkelse til undersøkelse, men det er en tendens til at mange (27,9 % til 87 %) har problemer med hundene sine (Adams & Clark, 1989; Campbell, 1986; Lund, 2001; Voith et al., 1992). Flere undersøkelser viser at atferdsproblemer er en viktig årsak til avlivning og i noen tilfeller er den funnet å være den viktigste dødelighetsårsaken nest etter alderdom hos hunden (Gorodetsky, 1997; Lund & Sørensen, 1997; Mikkelsen & Lund, 1999; Stead, 1982).

Atferdsproblemer hos hunden er ofte en utløsende faktor for at eier forlater hunden, omplasserer eller avliver den (Podberscek, 1997). En annen viktig årsak er endring i livsstil, f.eks at man får barn, flytter eller har for mange andre kjæledyr. Stead (1982) har funnet at ved 21-26 % av alle avlivinger var hovedårsaken at det var upraktisk å beholde hunden.

Avl kan ha en avgjørende betydning for hunders utvikling og forekomsten av atferdsproblemer (Bakken, 1996; Beaver 1983; Borchelt, 1983; Goddard & Beilharz, 1983; Lockwood, 1995; Voith & Borchelt, 1982; Willis, 1995). Men atferd i hundens voksne liv henger også sammen med sosialisering, tidlig håndtering og miljøtrening (Appleby et al., 2002; Bateson, 1979; Freedman et al., 1961; McCune et al., 1995; Scott

og Fuller, 1965; Serpell & Jagoe, 1995; Wright, 1991). Sosialisering av hunden fra 3-12 ukers alder gir sterke bånd til mennesker (Scott, 1963). Sosialiserte hunder vil oftest følge eieren sin fritt og trenger vanligvis få fysiske begrensninger for å opprettholde en tett assosiasjon med menneskene. Separasjon fra eier kan oppleves ubehagelig for hunden (Serpell, 1995). Et viktig aspekt ved tidlig sosialisering er at det ser ut til å oppstå uavhengig av belønning og straff (Serpell, 1995). Scott (1963) har vist at valper, som alle andre dyr, reagerer positivt på belønninger og negativt på straff, men at prosessen med tidlig sosialisering vil fortsette uavhengig av hvordan stimuliene oppleves. Altså vil valper som blir eksponert for menneskelig kontakt ved riktig alder utvikle en tilknytning til mennesker, uansett om den blir belønnet for det eller ikke.

Mens kjæledyr på en side har fordel av sitt nære forhold til mennesker ved å få et hjem, bli matet og tatt hånd om, kan de også risikere å bli vanstelt, forlatt, unødvendig avlivet, utsatt for overgrep og å utvikle atferdsproblemer. Kvaliteten på kjæledyrholdet er varierende og det finnes ikke noen formelle krav til kunnskap hos personer som tar til seg, trener eller omsetter kjæledyr. Det er signalisert fra Mattilsynet at dette skal innlemmes som krav i den nye norske dyrevernsloven som er ventet i 2006.

DiGiacomo et al. (1998) rapporterte at den viktigste grunnen hundeeiere oppga for å kvitte seg med hunden var at de ikke fikk bukt med atferdsproblemer som bjeffing og husrenhet/markering. Hvis vi kan redusere atferdsproblemer hos kjæledyr kan vi dermed forvente en nedgang i tilfeller der kjæledyr blir mishandlet, forlatt, omplassert eller unødvendig avlivet. (Podberscek, 1997). Clark og Boyer (1993) har funnet at lydighetstrening av hunder, hvor resultatet er at hunden blir mer lydig, forbedrer menneske-hund-forholdet. Fornøyde eiere vil ha mindre sannsynlighet for å omplassere eller avlive hunden (Arkow & Dow, 1984).

Trening kan defineres som *”med hensikt endre atferden til en annen art for å gjøre den til en mer medgjørlig og samarbeidende kamerat og hjelper”* (Lindsay, 2001). Atferdsanalyse vil derfor spille en viktig rolle i utviklingen av tjenlige treningsmetoder. Ved trening kan man ønske å øke forekomsten av en atferd (forsterkning) eller redusere forekomsten av en atferd (straff). Forsterkning og straff deles inn i ”positiv” og ”negativ”. ”Positiv” betyr i denne sammenhengen å *tilføre*, mens ”negativ” betyr å *fjerne*. Positiv forsterkning betyr altså å tilføre et velbehag med det resultat at atferden

økes, mens negativ forsterkning betyr å fjerne et ubehag med det resultat at atferden økes. Positiv straff betyr å tilføre et ubehag med det resultat at atferden minkes, mens negativ straff betyr å fjerne et velbehag med det resultat at atferden minkes (se f.eks Catania, 1998; Svartdal & Flaten, 1998). I dette studiet brukes ordet *belønning* i stedet for tilføring av velbehag og ordet *straff* i stedet for tilføring av ubehag.

De mest debatterte treningsmetodene er positiv straff og negativ forsterkning fordi de innebærer ubehag og dermed truer dyrets velferd. Det er gjort utallige studier på hvordan ubehag påvirker dyr og mennesker. Straffebaserte treningsmetoder har tidligere vist å gi tegn på lidelse (Beerda et al., 1997) og fysiologisk stress (Roll and Unshelm, 1997). Schilder og van der Borg (2004) har analysert kort- og langtidseffekter på atferd ved bruk av strømhalsbånd under trening av vakthunder (schäferhunder). Gruppen med hunder som fikk sjokk viste lavere øreposisjon i alle aktiviteter med eier (før og under trening, på treningsbanen og ved turer i parken der hunden fikk løpe løs). Den samme gruppen viste mer tungeslikking og overdreven løfting av framfot under trening og på treningsplassen. Dette kan være indikasjoner på underkastelse, frykt og kronisk eller akutt stress (Beerda et al., 2000). Ved straffebaserte metoder er det funnet økt forekomst av aggresjon, passivitet, avstandsøkende atferd, frykt, undertrykking av språksignaler, lært hjelpeløshet og ødelegging av sosiale relasjoner (Overmeir, pers.medd. se f.eks Axelrod & Apsche, 1983; Trowald, 1971). Et studium av Overmeir & Seligman (1967) viste at påføring av tilfeldig ubehag kunne redusere hundens evne til å lære og sette den inn en situasjon av lært hjelpeløshet. I humanpsykologi er lært hjelpeløshet nært assosiert med depresjon (se f.eks Seligman, 2002).

Artsspesifikke forsvarsatferder (f.eks flukt, oppmerksomhet mot stedet der ubehaget forventes å komme fra, unngåelse m.m) er vanskelig, og i noen tilfeller umulig, å redusere med ubehag (Bolles, 1970; Gray, 1971; Mackintosh, 1974; Morse et al., 1967; Walters & Glaser, 1971). Atferd som oppstår i straffesituasjoner har vist seg motstandsdyktig mot ekstinksjon og kan derfor være vanskelig å trene bort senere (Solomon et al., 1953). Eksempler kan være at hunden senker halen, kniper sammen øynene, kryper sammen, viser de bakre tennene og lignende. Det kan videre være vanskelig å få hunden til å generalisere en del typer atferd ved bruk av straff. Dette er f.eks atferd som innebærer tilnærming til objekter og mennesker eller som skal skje i en sosial kontekst (Azrin & Holz, 1966; van Houten, 1983).

Erfaringsmessig er bruk av ubehag et utbredt tiltak i hundetreningen og det anbefales fremdeles i enkelte miljøer og av tradisjonelle trenere. En rekke hundebøker og artikler slår fast at straff er nødvendig og at mangel på det kan føre til problemer (se f.eks Kelsey-Wood, 1997; Nordenstam, 2005; Ross & McKinney, 1992; Solberg, 1998; Steen & Wilsson, 2002). Rykking i bånd er et klassisk eksempel som kan ses nesten daglig. Ut over det har jeg personlig sett tiltak som klyping, risting, kasting, kvelning, lugging, skremming m.m. Hundebøker og råd er sprikende, og de motstridende opplysningene kan være forvirrende for hundeeiere.

Den norske hundeinstruktøren Geir Nordenstam hevder i sin bok "NYE: Du er sjefen!" (2005) at nybegynnere ikke bør bruke mat som belønning fordi de er dårlige med timing. Han diskuterer ikke denne problemstillingen i forhold til de straffetiltak som blir anbefalt. Han hevder videre at belønning med mat bare vil ha effekt dersom hunden ser opp til eieren. Påstanden er ikke underbygget av fakta, men er likevel egnet til å gjøre hundeeiere forvirret.

"Jeg er av dem som ikke har sans for matdressur hvis hunden blir avledet, og eieren ikke har forutsetninger til å bruke go`biter tidsmessig riktig. Meget få nybegynnere har denne evnen. Og go`biter bør derfor straks fjernes fra alle landets nybegynnerkurs! Den trente hundefører vil imidlertid kunne ha nytte av surrogat forsterkere, og det er vel en smitteeffekt herfra som har ført til introduksjon av matdressuren på begynnernivå. Betingelsen for at det kan brukes surrogat forsterkere er nemlig at hunden oppfatter disse hjelpemidler som en ytterligere gunst fra hundefører. Og da forutsetter det at man har lederskap!"

(Geir Nordenstam, NYE: Du er sjefen! 2005)

En av hundebøkene i Norge som er mest konkret på bruk av ubehag framfor belønning er boken "Hundeskolen – En lydlig hund er en lykkelig hund" skrevet av fuglehudentusiastene Johan B. Steen og Erik Wilsson. Den har kommet under flere forskjellige navn siden 1960-tallet og kom i ny utgave i 2002. Denne boken anbefaler utstrakt bruk av straff og ubehag som metode og påstår at bare dårlige brukshundemner kan læres opp uten bruk av straff. Eksempler på dette er innlæring av dekk med bruk av pisk (bjerkekvis), innlæring av apport ved å klemme en klesklype hardt rundt hundens øre, bruk av strømhalsbånd til hverdagslydighet eller kapittelet "Miljøtrening mot angst" der det blir anbefalt å gi hunden "et rapp med en kjepp" for å få hunden redd for biler. Det anbefales videre at eieren, for å demonstrere makt, skal gripe hunden resolutt i

nakken og riste den voldsomt ”så det virkelig monner” og samtidig bruke en dyp stemme. I boken hevdes det at hunden liker at eieren gjør dette, at det skaper sosial kontakt, trygghet, mindre stress og høyere motivasjon hos hunden. Forfatterne mener videre at bruk av belønning ikke er egnet til å gjøre hunden lydige, at det skaper veike og dorske hunder med liten egenreis og at hunden blir aggressiv mot hunder og mennesker. I motsetning til den vanlige definisjonen på lydighet; dvs. at hunden gjør som den blir bedt uten å protestere; definerer Steen og Wilsson (2002) lydighet som at hunden ”...gjør det vi ber den om selv om den slett ikke har lyst til det”. Dette skal i følge undertittelen til boken gjøre hunden lykkelig. Det oppgis ikke hvor mange ganger eier kan tillate seg å straffe hunden når den gjør noe uønsket, selv om forfatteren Erik Wilsson senere har sagt at hunden skal straffes maksimum 1-2 ganger (pers. medd, 2004). Heller ikke denne boken inneholder noen referanser selv om begge forfatterne har høy utdanning og har drevet med forskning.

På internett florerer det med utstyr til og råd for trening av hunder. Her vil det også være vanskelig for nye hundeeiere å skille de gode rådene fra de dårlige rådene. Eksempler på metoder som utvilsomt er mishandling er spesielle halsbånd (Dominant Dog Collar, Leerburg Kennel, USA) som anbefales for å strupe hunden med den hensikt at den skal besvime av mangel på oksygen til hjernen. Dette tiltaket er anbefalt for å redusere aggresjon. Artikler fra Leerburg Kennel er til dels oversatt til norsk og blir distribuert og brukt i flere skandinaviske miljøer.

Effekten av bruk av både positiv straff og positiv forsterkning avhenger vanligvis av at det påføres umiddelbart, tydelig, tilstrekkelig intenst, konsistent og samtidig med atferd og ikke er direkte koblet til eier (Catania, 1998; Fischer 1995; Kelsey-Wood, 1997; Lichtenstein, 1950; Mills, 1997; Pryor, 1999; Svartdal og Flaten, 1998). Overall (1997) rapporterer at det er vanlig at eierne fortsetter straffen lenge etter at atferden har sluttet, og dermed forstyrrer hundens mulighet for å assosiere ubehaget med atferden. Ubegag som påføres uten at alle disse kriteriene er oppfylt er en trussel mot hundens velferd fordi det da ikke er forutsigbart og kontrollerbart for hunden. Det finnes ikke holdepunkter for at tilfeldig påføring av velbehag er en trussel mot dyrevelferd. Delta Society (2001), USA, har derfor innlemmet i sine etiske standarder for profesjonelle trenere at en rekke betingelser m.fl. skal oppfylles ved bruk av ubegag. Disse betingelsene er bl.a. at trenerne skal bare bruke ubegag sammen med et

belønningsbasert system, ha en systematisk metode for å bestemme når de skal bruke ubehag, ha systemer for å avgjøre om straffen har en effekt, unngå å bruke straff som er hardere enn nødvendig for å oppnå resultat, aldri bruke straff som kan påføre hunden skade, bevisstløshet, overdreven smerte eller frykt, ikke bryte dyrevernslovgivning, informere hundeeierne om bivirkninger av straff m.m.

Det at ubehag i hundetrening kan gi langvarige atferdsforandringer som kan være motstandsdyktige mot ekstinksjon betyr, fra en optimistisk vinkel, at det kan brukes i hundetrening med godt resultat. Risikoene som bruk av ubehag innebærer og det faktum at alt bruk av ubehag truer hundens velferd, betyr likevel at dette er tiltak som bør brukes sjelden og planlegges godt. Selv om det finnes mange praktiske ulemper med å bruke ubehag i hundetrening og at det kan føre til uheldig innlæring, er det langt viktigere å fokusere på etikk, moral og dyrevelferd i denne sammenhengen.

I Lov om dyrevern (1974) er det slått fast at dyr ikke skal komme i fare for å lide unødvendig. Begrepet lidelse er ikke definert i loven, men er diskutert i forarbeidene til loven. I Stortingsmelding nr 12 (2003) blir det slått fast at:

”For å avgjøre hvorvidt en lidelse skal anses som unødig eller ikke, vil en i hvert enkelt tilfelle måtte foreta en avveining av motstridende interesser. En må undersøke hvorvidt de interesser som er forbundet med å tilføye dyret lidelse, tjener et så berettiget formål at hensynet til dyret og dets lidelse må vike. Men selv om formålet i seg selv anses berettiget, kan en bare påføre dyr lidelse hvis dette er nødvendig til oppfyllelse av formålet. En har ikke under noen omstendigheter rett til å utsette dyr for større lidelse enn det som er nødvendig for at formålet skal nås ”

Dette kan forstås som at dersom man vet om treningsmetoder som ikke innebærer bruk av ubehag skal man benytte seg av dem først. Videre kan det forstås som at straff bare kan være etisk riktig når det har effekt. Til slutt skal man ikke bruke ubehag for å trene inn atferder som ikke er nødvendige. Det finnes effektive alternativer til å bruke ubehag i trening. Kunnskap om etologi og atferdsanalyse gir sammen et kraftig verktøy i atferdsendring. Innen atferdsanalyse kan nevnes shaping, positiv forsterkning (belønning) og negativ straff (ignorering, time-out, tilbaketrekking av goder), klassisk betinging, motbetinging, ekstinksjon, ikke-assosiativ læring m.m og innen etologi kan nevnes kunnskap om arts- og rasespesifikk atferd, unormale og normale atferder, sosialisering, hundens sykluser, motivasjon m.m. Trening med kunnskap i

atferdsanalyse har fått et voldsomt oppsving de siste årene og blir populært omtalt som ”klikkertrening”, selv om det ordet bare betegner at det blir brukt en sekundær forsterker. Det foregår for tiden svært mange diskusjoner rundt bruk av straff i internettforum og blant hundefolk generelt. Utviklingen ser ut til å gå mot mer bruk av belønning og mindre bruk av straff. Profesjonelle atferdskonsulenter med formell utdanning er en ny yrkesgruppe og disse jobber vanligvis med sjelden eller lite bruk av straff og utstrakt bruk av belønning. Dette kommer fram av retningslinjene hos dem som organiserer atferdskonsulentene (se f.eks Association of Pet Behaviour Counsellors (APBC), Companion Animal Behaviour Therapy Study Group (CABSTG), Association of Pet Dog Trainers (APDT), Norsk Atferdsgruppe for Selskapsdyr (NAS)) og Delta Society.

Det blir påpekt av Alnot-Perronin (2005) at den vanskeligste delen av en behandling kan være å få hundeeiere til å legge av seg tidligere vaner og overbevisninger om bruk av ubehag mot hunden. Det er vanskelig å svare på hva som gjør at folk bruker straff/ubehag på tross av risikoene og de etiske og velferdsmessige problemene. Det kan være forhold som at straff tilsynelatende gir en umiddelbar virkning i og med at individet som straffes ofte blir passivt eller går bort. Straff kan også på andre måter oppleves som forsterkende på den som straffer ved at det oppleves som at hunden ”gir seg”. Et eksempel på det kan være mannen som straffet hunden sin for å gå inn på kjøkkenet, flere ganger daglig i årevis. Hver gang han straffet hunden på kjøkkenet gikk hunden bort, og mannen mente da at straffen virket og at hunden forstod at den ikke fikk komme inn på kjøkkenet. Jeg spurte ham om han hadde forsøkt å belønne hunden for å stoppe på dørterskelen eller hadde vurdert å sette opp grind. Belønning hadde han forsøkt én gang, og det mente han at ikke virket. Grind ville han se på som et nederlag. Så selv om mannen aldri lærte hunden å unngå kjøkkenet, så var han fornøyd med tiltaket sitt fordi hunden viste unngåelsesatferd straks **etter** straffen.

En annen forklaring på hvorfor straff vedvarer kan være et slags ”selvoppfyllende profeti”. Den allment kjente teorien om at man må ”ta hunden” for å få den til å skjønne at den er nederst på rangstigen ellers vil den bli aggressiv mot familien, kan vise seg å være tiltaket som i seg selv utløser aggresjon. Med dette får eier bevist at hunden **er** farlig og konkluderer med at den tas enda hardere. Dette er en problemstilling jeg ofte har diskutert med andre som arbeider med atferdsproblemer, men som trenger å bli

undersøkt nærmere. Til slutt er nok det at svært mange instruktører og hundebøker tradisjonelt har anbefalt straff, sammen med idéen om at dette er nødvendig for at "eieren skal få lederskap", kanskje en av de viktigste grunnene for at tiltaket er utbredt.

Historisk sett har holdninger til kjæledyr endret seg til å bli mer positive og humane over tid (Podberscek, 1997). Negative holdninger til dyr er assosiert med mindre human behandling av dem, og vice versa (Hemsworth, 2003). Studier har funnet sammenheng mellom endring av holdninger hos røktere og reduksjon av frykt hos dyrene de steller. Røktere som har gått gjennom holdningsendrende program ble lenger i jobbene sine enn kontrollgruppen (Coleman et al., 1999; Waiblinger et al., 2002). Dette kan indikere at folk med positive holdninger vil ha lavere sjanse for å omplassere eller avlive hundene sine. Holdningsskapende programmer vil være nyttig for å forbedre kjæledyrs velferd (Podberscek, 1997) og økt kunnskap vil ofte resultere i økt interesse og påvirke holdninger. Gode holdninger og kunnskap i kombinasjon vil kunne føre til at de forhold som betyr mest for dyrenes velferd blir prioritert (Stortingsmelding nr 12, 2003).

Gode erfaringer med dyr har positive effekter på folks holdninger til dyr generelt (Fidler, 2003). Flere forfattere mener at forholdet mellom hund og eier minner mest om forholdet mellom foreldre og barn (Berryman et al., 1985; Katcher, 1985; Messent & Serpell, 1981; Mugford, 1984). Det ser ut til å være kjønnsforskjeller (Kellert & Berry, 1987) som det at menn har en vinkling som går mer på hvordan man kan nyttiggjøre seg dyr, og at kvinner har et mer antropomorfistisk syn. Voith et al. (1992) har undersøkt om hunder som blir behandlet antropomorfistisk, blir bortskjemte og ikke får lydighetstrening oftere viser problematisk atferd. Det ble ikke funnet noen forskjeller i de to gruppene.

Det ville være etisk uforsvarlig å gjøre eksperimenter hvor hunder utsettes systematisk for en del treningsmetoder som brukes av og anbefales til hundeeiere. Dette ville innebære at en stor gruppe hunder måtte utsettes for sterke ubehag. Spørreskjema kan derfor være en mer hensiktsmessig måte å se på sammenhenger mellom treningsmetoder og hundens lydighet og atferdsproblemer.

Vi hadde en hypotese om at belønningsbaserte metoder, sammenlignet med straffebaserte metoder, ville gi bedre resultat på lydighet og færre atferdsproblemer.

Dette var i samsvar med en spørreundersøkelse gjort av Hiby et al. (2004) i England. Vi hadde videre en hypotese om at kvinner belønnet hundene sine mer og straffet dem mindre, og at mennene straffet dem mer og belønnet dem mindre. I studiet vårt har eierne ikke blitt spurt om negativ forsterking og negativ straff. Grunnen til dette er at det er komplisert å få eierne til å skjønne hva det blir spurt om og at vi indirekte vet at eierne har brukt de to andre metodene pga akseforholdet mellom positiv forsterkning og negativ straff (tilføring/fjerning av velbehag) og mellom positiv straff og negativ forsterkning (tilføring/fjerning av ubehag; se f.eks Svartdal & Flaten, 1998).

Ved siden av disiplinære tiltak har **grensesetting** til hensikt å påvirke hundens atferd. Derfor inkluderte vi målemetoder fra PARTheory (Rohner & Khaleque, 2005) som tradisjonelt er brukt til undersøkelse av foreldres oppdragelse av barn i humanpsykologisk forskning. Atferd hos hunden ble målt med det spørreskjemaet C-BARQ, samt egne spørsmål. Med disse verktøyene ønsket vi å finne hvordan hundeeierens kjønn og treningsmetoder hang sammen med hundens lydighet og atferdsproblemer.

2 Metode

Undersøkelsen var basert på et spørreskjema i 4 deler: **Demografiske data** (Vedlegg 1) om hund og eier, samt lydighet, tilknytning og fornøydhets; spørsmål om **Kontroll/Ettergivenhet** (Vedlegg 2) som målte hvor mye eier kontrollerte hunden, basert på spørreskjemaet "Parent PARQ/CONTROL: Infant" (Rohner & Khaleque, 2005). **Treningsmetoder** (Vedlegg 3) som målte bruk av straff og belønning, basert på egenproduserte spørsmål og spørreskjemaet "Parent PPQ" (Physical Punishment Questionnaire; Rohner & Khaleque, 2005); og **Atferdsproblemer** (Vedlegg 4) som ble brukt for å måle hundens temperament og atferd, basert på Canine Behavioral Assessment & Research Questionnaire (C-BARQ; utviklet av Hsu & Serpell, 2003). Disse blir nærmere omtalt i den påfølgende teksten. De til sammen 217 spørsmålene ble bygget sammen til en helhetlig internettbasert undersøkelse (programvare fra It's learning). Undersøkelsen lå åpen for alle som hadde hunder som var eldre enn ett år (for å unngå innrapportering av normal valpeatferd). Det ble sendt ut invitasjon til omtrent 1200 epostadresser som var innsamlet fra nettsider med hund som tema, Norsk Kennelklubb (NKK) oversikt over hundeklubber, samt privat database. Dersom hundeeierne hadde mer enn én hund, ble de bedt om å svare for den yngste hunden (over ett år), siden det ble antatt at treningsmetoder brukt på den yngste hunden var lettere å huske. 7 av spørsmålene hadde fritekst, mens de andre var ja/nei-spørsmål eller flervalgsspørsmål.

Demografiske data

Hundeeierne ble spurt om alder og kjønn på seg selv og hunden. Eierne ga informasjon om eierskap av hunder før og nå, hundens rase, seksuell status (kastret/sterilisert) og omstendigheter rundt anskaffelse (sted, alder). Eier ble spurt om hvor fornøyd de var med hunden (skala fra 1-9; hvor 9=svært fornøyd), hvor tilknyttet de var til hunden (skala fra 1-9; hvor 9=svært tilknyttet) og hvor lydig de vurderte hunden til å være (skala fra 1-9; hvor 9=svært lydig). De ble videre spurt om hvor ofte de koste med hunden (Vedlegg 1). Hundene ble delt inn i 10 rasegrupper etter Norsk Kennel Klubb inndeling, samt en gruppe med blandingshunder og en gruppe med raser som ikke kan registreres i NKK eller ikke var oppgitt.

Kontroll/ettergivenhet

For å måle eiers kontroll/ettergivenhet over hunden ble spørreskjema om Parental Acceptance-Rejection, fra psykologisk forskning, tatt i bruk. Denne målemetoden var opprinnelig utviklet for å måle foreldres holdninger til egne barn, men ble i denne undersøkelsen tilpasset for å måle eiers holdninger til sin hund. Spørreskjemaet "Parent PARQ/CONTROL: Infant" (Rohner & Khaleque, 2005) ble valgt ut etter anbefaling fra Dr. Rohner fordi dette spørreskjemaet i minst grad var basert på verbal samhandling mellom foreldre og barn. Ordet barn ble byttet ut med ordet hund og det ble gjort små tilpasninger av spørsmål som innebar at barnet skal forstå innholdet i ord som blir sagt, siden dette ikke kan forventes av en hund. Alle de 63 spørsmålene ble presentert, men bare de 8 spørsmålene som utgjør variabelen "Kontroll/Ettergivenhet" ble brukt i de videre analysene (spørsmål 17: 8, 17, 26, 31, 40, 45, 53 og 57; Vedlegg 2).

I følge PARTheory har dimensjonen av kontroll/ettergivenhet to komponenter: 1) graden av **grenser, restriksjoner, påbud og forbud** foreldre pålegger barna (f.eks graden av hvor mye foreldre fastsetter direktiver som skal overholdes, setter krav og etablerer familie- eller husregler) og 2) graden av **hvor sterkt foreldrene insisterer** på at forbud og påbud overholdes. Kontrolleringen av hundens atferd refererer altså bare til **graden av grensesetting** og **ikke til metodene eller teknikkene** eierne bruker for å sørge for at forbudene og påbudene overholdes. Det er de disiplinære tiltakene, senere kalt "Strafferne" og "Belønnerne", som angir metodene. Altså kan en som scorer høyt på kontroll også score høyt på belønning og lavt på straff.

Skalen som er utarbeidet går fra ettergivende til streng kontroll. Lav score på skalaen viste ettergivenhet hos eier og høy score viste at eier begrenset hundens frihet for å oppnå egen kontroll (Tabell 1).

Tabell 1 – Forklaring av kontrollskala fra Parent PARQ Control/Infant (Rohner & Khaleque, 2005)

<i>Kontrollskala</i>	<i>Vurdering</i>
8-16	Ettergivende/slapp kontroll
17-24	Moderat kontroll
25-28	Bestemt kontroll
29-32	Streng/restriktiv kontroll

De ettergivende foreldrene gjør nesten ingen forsøk på å kontrollere barnas atferd og lar barna regulere sine egne aktiviteter i størst mulig grad. Foreldrene som scorer på

moderat kontroll vil noen ganger eller ofte forsøke å kontrollere barnas atferd. De er fleksible og insisterer i enkelte situasjoner på at barnet skal føye seg, mens de i andre sammenhenger lar barnet styre aktiviteter. Score rundt bestemt kontroll betyr at foreldrene vanligvis forsøker å kontrollere barnas atferd. Disse foreldrene setter mange krav som skal overholdes, men kan i spesielle situasjoner jenne på kravene. Til slutt har vi de strenge foreldrene som så å si alltid forsøker å kontrollere barnas atferd. Disse foreldrene krever betingelsesløs lydighet og total etterfølgelse av direktiver.

Treningsmetoder

For å måle eiers bruk av **straff** (påføring av ubehag) mot hunden ble spørreskjemaet "Parent PPQ" (Physical Punishment Questionnaire; Rohner & Khaleque, 2005) brukt. Som angitt i Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection (Rohner & Khaleque, 2005) ble det laget en sum av straffefrekvens (spørsmål 19) og hardhet på straff (spørsmål 20) for å danne variabelen strenghet av straffen (PHARSH). Tidsaspektet i "Parent PPQ" ble endret fra opprinnelig å være "noensinne" ("ever") til å være de par siste månedene. Dette for å bedre oppløsningen og for å gjøre det mulig å sammenligne med det likelydende settet med spørsmål som ble utarbeidet for å måle bruk av **belønning** (påføring av velbehag). Det ble bl.a spurt om frekvens, mengde, intensitet og konkret utførelse av de to treningsmetodene (Vedlegg 3). Eksempler på konkrete treningsmetoder foreslått i spørreskjemaet er: "Jeg rykker hardt i båndet"; "Jeg heiser hunden opp etter nakkeskinnet" "Jeg roser hunden med stemmen"; "Jeg gir hunden godbiter/mat" osv. Skriftlig oppgitte treningsmetoder kom i tillegg og ble kategorisert etter ubehag og velbehag, talt og lagt til datasettet. Denne variabelen ble brukt videre.

Atferdsproblemer

Spørreskjemaet Canine Behavioral Assessment & Research Questionnaire (C-BARQ, sendt av Prof. James Serpell for bruk i denne undersøkelsen, 2003) ble brukt for å analysere hundenes atferd og temperament (101 spørsmål). C-BARQ består av syv seksjoner; Trening og lydighet, Aggresjon, Frykt og angst, Separasjonsrelaterte atferder, Opphisselse, Tilknytning og Oppmerksomhetssøking og Diverse. Det ble lagt til ett spørsmål om frykt for fyrverkeri. Spørreskjemaet har blitt validert ved hjelp av sammenligning av diagnoser på problemhunder fra erfarne atferdskonsulenter og svar på spørreskjema fra eierne av de samme hundene (Hsu & Serpell, 2003; Vedlegg 4).

2.1 Analyser

SPSS 13.1 (2004, Apache Software) og Excel 2003 (Microsoft) ble brukt for statistisk analyse og presentering av resultater. Flere variabler ble slått sammen som beskrevet i den påfølgende teksten. For å etablere variabelen ”**Kontrollører**” ble fremgangsmåten beskrevet i Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection (Rohner & Khaleque, 2005) brukt. For å finne faktorer av treningsmetoder ble faktoranalyse (Principal Component, Varimax rotasjon, Scree test og Kaiser Eigenvalue-regel, nivå 1) brukt på 7 variabler (Straffefrekvens, Hardhet på straff, Gjennomsnittlig straffing pr. uke, Sum av straffemetoder, Belønningsfrekvens, Gjennomsnittlig belønning pr. uke og Sum av belønningsmetoder). Det ble funnet to faktorer (”**Straffere**” og ”**Belønnere**”). Det samme ble gjort for å danne 10 mindre grupper av **atferdsproblemer** (Principal Axis Factoring, Varimax rotasjon, Scree test og Kaiser Eigenvalue-regel, nivå 2). I faktoranalysen inngikk alle spørsmålene i C-BARQ utenom de fire spørsmålene om hundens atferd overfor hunder i husholdningen. Dette var for å unngå at svar fra hundeeiere med bare én hund ble utelatt fra analysen.

For å identifisere om menn og kvinner hadde ulike **profiler som Straffere, Belønnere og Kontrollører** ble Two Step Cluster Analysis (Schwarz’s Bayesian Criterion, Log-likelihood) gjennomført. For å undersøke om **menn og kvinner hadde ulike profiler av atferdsproblemer hos hundene sine** ble samme Two Step Cluster Analysis brukt. Enveis variansanalyse og Bonferroni-test ble brukt for å finne forskjeller mellom gruppene. Generelt sett ble det brukt regresjon og korrelasjon for å finne relasjonene mellom ulike faktorer. Data ble presentert som frekvenser, eller som gjennomsnitt med standardavvik ($\bar{x} \pm SD$).

3 Resultater

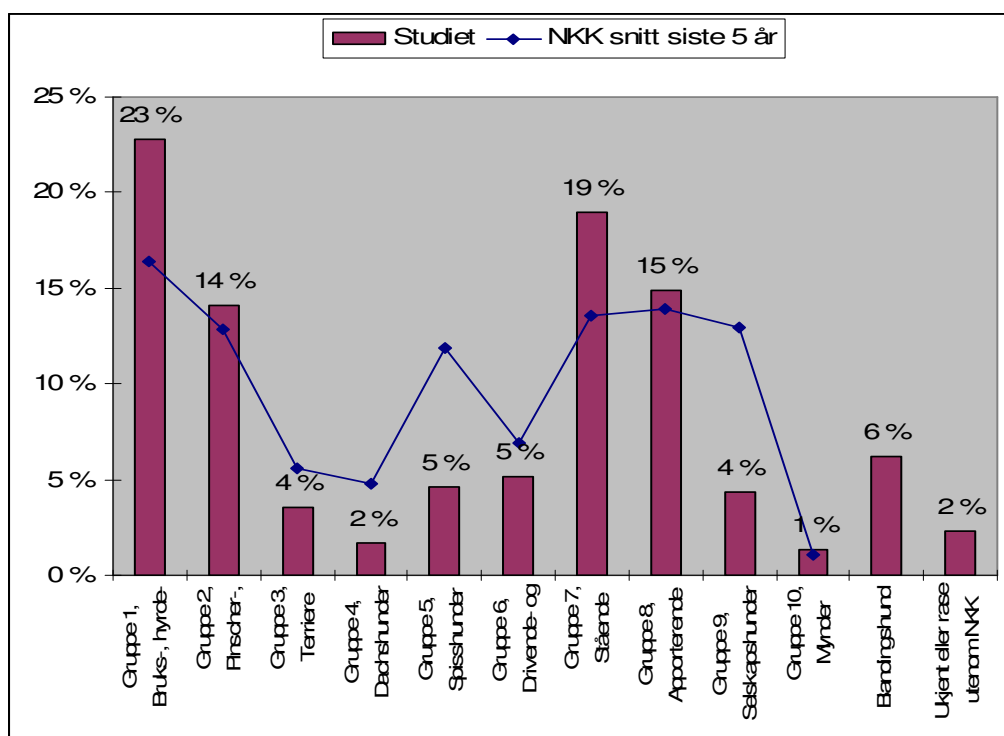
Fire uker etter publiseringen av undersøkelsen ble det registrert 836 svar på det nettbaserte skjemaet, hvorav 15 ikke kunne brukes i undersøkelsen pga spesielt mangelfull utfylling (n=821).

3.1 Demografiske data

Det var 138 forskjellige raser med i studiet, der de vanligste var Schäferhund (n= 67) , Flat coated retriever (n=35), Border collie (n=35), Gordon setter (n= 33) og Labrador retriever (n=25). En sammenligning med rasegruppens representasjon i Norsk Kennel Klub (NKK) de siste 5 år viste at studiet hadde en underrepresentasjon av rasegruppe 3, 4, 5, 6 og 9, og en overrepresentasjon av rasegruppe 1,2, 7og 8. Gruppe 10 var likt representert (Figur 1). Det var likevel generelt sett et stort sammenfall ($S_r=0,8$) mellom hundene representert i studiet og NKKs registreringer de siste 5 år.

Det var totalt 446 tisper (54,3%), 368 hannhunder (44,8%) og 7 hunder med ikke oppgitt kjønn (0,9%) i studiet. 76 av hundene var kastret/sterilisert (9,6%) hvorav 42 tisper (5,2%) og 34 hannhunder (4,2%). Alder på hundene var $3,2 \pm 2,17$ år.

De fleste eierne var i alderen 25-60 år (Tabell 2). Det var flere kvinner (n=562; 68,5%) enn menn (n=259; 31,5%) i studiet og mennene skilte seg ut med å eie flere hunder fra Rasegruppe 7, Stående fuglehunder (Tabell 3).

Figur 1 – Sammenligning av rasegrupper representert i studiet og rasegrupper registrert i NKK de siste 5 årene

Tabell 2 - Aldersfordeling blant hundeeierne

Alder	Prosent
under 18 år	1,3
18-24 år	9,1
25-40 år	49,9
41-60 år	37,6
over 60 år	2,1
Total	100,0

Tabell 3 – Fordeling av mannlige og kvinnelige eiere innen de forskjellige rasegruppene.

Differansen mellom menn og kvinner ses i kolonnen til høyre. Positiv differanse angir at menn eier flere hunder fra rasegruppen. Ved negativ differanse eier kvinner flere hunder fra rasegruppen.

Rasegrupper	Menn	Kvinner	Differanse
Gruppe 1, Bruks-, hyrde- og gjeterhunder	17,8 %	25,1 %	-7,3 %
Gruppe 2, Pinscher-, schnauzer-, molosser- og sennenhunder	9,7 %	16,2 %	-6,5 %
Gruppe 3, Terriere	1,9 %	4,3 %	-2,3 %
Gruppe 4, Dachshunder	0,8 %	2,1 %	-1,4 %
Gruppe 5, Spisshunder	5,8 %	4,1 %	1,7 %
Gruppe 6, Drivende- og sporhunder	5,8 %	4,8 %	1,0 %
Gruppe 7, Stående fuglehunder	38,6 %	10,0 %	28,6 %
Gruppe 8, Apporterende hunder	11,2 %	16,5 %	-5,4 %
Gruppe 9, Selskaphunder	1,2 %	5,9 %	-4,7 %
Gruppe 10, Mynder	1,5 %	1,2 %	0,3 %
Blandingshund	1,9 %	8,2 %	-6,3 %
Ukjent eller rase utenom NKK	3,9 %	1,6 %	2,3 %
Totalt	100%	100%	0%

Eierne hadde i gjennomsnitt eid $3,7 \pm 2,04$ hunder. 89,6% av hundene var under 6 måneder gamle da eieren fikk dem. De fleste hundene kom fra oppdretter (77%), mens en liten andel ble avlet selv (11,3 %). De resterende kom fra familie/venner/bekjente (4,8%), omplasseringssenter (2,8%) eller andre steder (4,1%). Viktigste grunn for anskaffelse av hunden ble oppgitt til å være selskap (48,7%), etterfulgt av hundesport (32,3%), nytteformål (12,7%), komme i kontakt med andre mennesker (0,2%), hjelpehund/førerhund (0,1%) og annet (6%). Omtrent halvparten av husholdningene hadde mer enn én hund (Tabell 4).

Tabell 4 - Antall hunder i husholdningen

<i>Antall hunder</i>	<i>Prosent</i>
1 hund	51,2
2 hunder	27,8
3 hunder	12,3
4 hunder	4,1
5 hunder	1,8
6-10 hunder	2,2
over 10 hunder	,6
<i>Total</i>	<i>100,0</i>

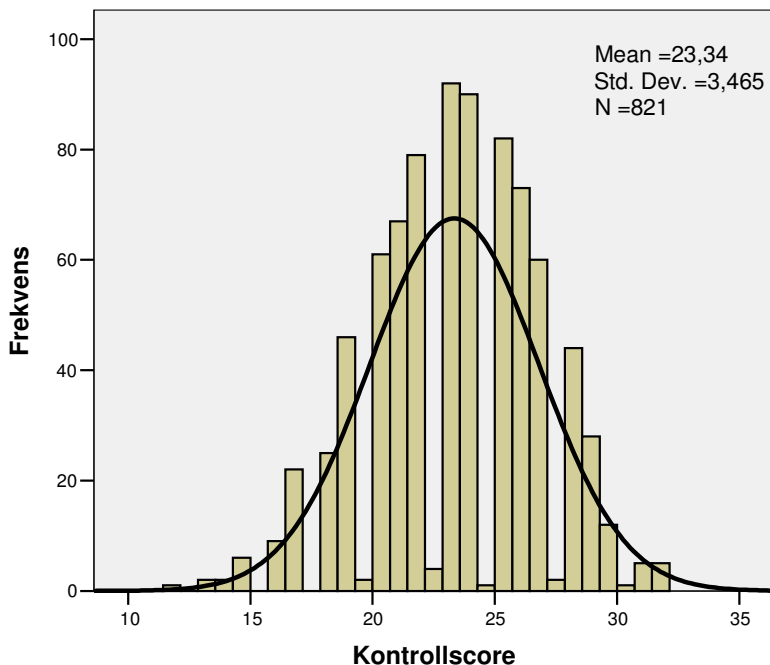
83,1% av alle hundene ble trent hjemme og 45,4% av hundene ble trent på hundeklubb. Hele 28,1% av hundene ble trent på kurs og en liten andel (2,8%) ble trent av profesjonell hundetrener. Svært få hunder ble ikke trent (3,3%). Eierne ga hundene en relativt høy vurdering på lydighet og var stort sett svært fornøyd med og tilknyttet til hunden (skala fra 1-9; Tabell 5).

Tabell 5 – Gjennomsnitt og standardavvik på hundens lydighet, eierens fornøydhet med hunden og eierens tilknytning til hunden (skala fra 1-9)

<i>Vurdering</i>	$\bar{x} \pm SD$
Hundens lydighet	6,7 \pm 1,47
Eiers fornøydhet	8,1 \pm 1,14
Eiers tilknytning	8,1 \pm 1,28

3.2 Kontroll/Ettergivenhet

Ut fra skalainndelingen for kontroll (Rohner & Khaleque, 2005; Tabell 1) utøvde den gjennomsnittlige eieren i studiet moderat til bestemt kontroll over hunden (Figur 2).

Figur 2 - Hundeeiernes kontrollering av hundene sine. Laveste score var 12, høyeste var 32.

Tolkning av skalaen: 8-16=slapp/ettergivende kontroll; 17-24=moderat kontroll; 25-28=bestemt kontroll; 29-32=streng/restriktiv kontroll

3.3 Treningsmetoder

De syv variablene angitt i Tabell 6 ble behandlet med faktoranalyse som beskrevet i Kapittel 2.1. Variablene som var viktige for dannelsen av variablene Straffere og Belønnere er uthevet.

Tabell 6 – Resultat av faktoranalyse for syv variabler innen treningsmetoder. To faktorer, kalt Straffere og Belønnere, ble identifisert. Uthevet tall (loading) angir at de var viktige for identifiseringen av faktoren.

	<i>Straffere</i> <i>Loading</i>	<i>Belønnere</i> <i>Loading</i>
Straffefrekvens	,87	-,14
Hardhet på straff	,79	-,11
Gjennomsnittlig straffing pr. uke	,71	,06
Sum av straffemetoder	,80	-,15
Belønningsfrekvens	-,07	,82
Gjennomsnittlig belønning pr uke	-,07	,87
Sum av belønningsmetoder	-,07	,56

Som tillegg til treningsmetodene som var listet i spørreundersøkelsen ble flere metoder rapportert fra eier. Disse ble systematisert, kategorisert og talt. Eksempler er angitt i Tabell 7.

Tabell 7 - Konkrete treningsmetoder utover de nevnte i spørreundersøkelsen som hundeeierne har brukt på hunden noensinne

<i>Straff. Eier:</i>	<i>Belønning. Eier lar hunden:</i>
Biter i hundens strupe	Få leke gjemsel (mennesker, ting)
Biter i hundens nese	Leke med andre (hunder og mennesker)
Spytter på hunden	Få snuse, søke eller gå spor
Kakker med knokene på hundens skalle	Bli klødd (f.eks på haleroten)
Sparker hunden	Jakte (fugl, mus, katter m.m)
Kaster steiner mot hunden	Bli børstet/tørket med håndkle/massert
Knurrer til hunden	Få drakamp eller brytekamp med eier
Drar hunden i hårene på bakbeina	Hoppe opp på mennesker/Få slikke i ansiktet
Tar et hardt tak hundens side	Bli løftet opp/få sitte på fanget
Kaster "skramleboks" på hunden	Få bære gjenstander
Slår hunden med tau/bånd	Tisse/markere
Tar tak i lyskefolden	Se at eier har en fugl under armen
Setter opp musefelle	Få ta sokkene av eiers ben
Klemmer hardt rundt snute	Få en klem
Gir hunden rapp med kjepp	Få lov til å løpe etter eier/springe om kapp
Klemmer lepper mot hjørnetenner	Rulle rundt på bakken sammen med eier
Klyper i øret	Løpe løs/få frikommando
Klemmer/vrir hundens tunge	Snuse på løpske tisper
Forlanger øyekontakt og holder denne lenge	Bade/svømme/drikke vann fra bekk
Napper i hundens pels	Bli blåst med kraftig føner
Blåser på hunden	Hoppe inn i bil
Slår hunden med hånden	Utføre øvelser eller få lov til å fortsette med øvelse som hunden kan
Napper hunden i barten	Få høre når eier synger en sang
Tråkker på hundens labber	Få applaus
Bruker halsbånd med trykkluft	Øke farten (hundespann)
Løfter hunden ved tak i stump og nakke	Få grave
Gir hunden en "flytur"	Se på sauer
Gir hunden et rapp over snuten	Høre når eier lager høye lyder
Bruker myk pisk på hunden	Få hoppe over eller opp på noe høyt (stein, hinder)

3.4 Faktoranalyse C-BARQ

Av de 821 spørreskjemaene ble 307 tatt ut av faktoranalysen (37,4%) pga manglende utfylling for ett spørsmål eller mer. Det ble funnet 10 faktorer og alle spørsmål med loading større enn 0,4 ble presentert i Tabell 8 for å identifisere faktoren. De 10 faktorene hadde til dels stort samsvar med dem som ble funnet av Hsu & Serpell (2003).

Tabell 8 – Resultat av faktoranalyse av spørreskjemat C-BARQ for evaluering av atferdsproblemer hos hunder. Loading for de avhengige variablene i atferdsproblemer er angitt i kolonne til høyre

Faktor 1 – Aggresjon mot fremmede mennesker (Tilsvarende ”Stranger-directed aggression” i Hsu & Serpell, 2003)	
Hunden viser aggresjon:	<i>Loading</i>
<i>Når fremmede går forbi huset ditt mens hunden er i hagen/tunet.</i>	0,72
<i>Når joggere, syklistere, folk med rullestol eller rullebrett kommer forbi huset ditt mens hunden er i hagen/tunet.</i>	0,68
<i>Når avisbudet eller andre bud kommer mot huset.</i>	0,67
<i>Mot ukjente personer som kommer på besøk i hjemmet</i>	0,59
<i>Når en fremmed voksen kommer rett mot hunden når den går i bånd.</i>	0,57
<i>Når en fremmed person kommer mot deg eller andre personer i husholdningen hjemme i huset.</i>	0,55
<i>Når ukjente personer kommer mot deg eller andre personer i husholdningen når dere er borte fra hjemmet.</i>	0,50
<i>Mot ukjente personer som kommer mot hunden når den er i bilen (f. eks på en bensinstasjon)</i>	0,50
<i>Når en fremmed person forsøker å røre eller klappe hunden.</i>	0,45
<i>Når et fremmed barn kommer rett mot hunden når den går i bånd.</i>	0,44
Faktor 2 – Aktivitet/Urolighet (Ingen tilsvarende kategori i Hsu & Serpell, 2003)	
Hunden:	
<i>Er leken, valpete, voldsom</i>	0,58
<i>Er aktiv, energisk, alltid i bevegelse</i>	0,56
<i>Følger deg eller andre i husholdningen rundt i huset, fra rom til rom</i>	0,47
<i>Blir urolig (piper, hopper opp, forsøker å komme mellom) når du eller andre viser kjærlighet til andre mennesker</i>	0,45
<i>Er hyperaktiv, urolig, har vanskelig for å falle til ro</i>	0,43
<i>Gnager på upassende ting</i>	0,42
Faktor 3 – Frykt for fremmede mennesker og hunder (Hsu & Serpell (2003) har en kategori for frykt for fremmede mennesker og en kategori for frykt og aggresjon mot hunder)	
Hunden viser engstelse eller redsel:	
<i>Når en fremmed forsøker å ta på eller klappe hunden</i>	0,82
<i>Når en fremmed voksen kommer rett mot hunden når den er hjemmefra.</i>	0,74
<i>Når det kommer fremmede til hjemmet.</i>	0,69
<i>Når et fremmed barn kommer rett mot hunden når den er hjemmefra.</i>	0,60
<i>Når fremmede hunder kommer på besøk i hjemmet</i>	0,51
<i>Når en fremmed hund som er større eller har lik størrelse kommer rett mot hunden</i>	0,45
<i>Når en fremmed hund av mindre størrelse kommer rett mot hunden</i>	0,41
Hunden viser aggresjon	
<i>Når en fremmed person forsøker å røre eller klappe hunden.</i>	0,47
Faktor 4 – Separasjonsrelaterte atferder (Tilsvarende ”Separation-related behaviour” i Hsu & Serpell, 2003)	
Når hunden er alene:	
<i>Klynker, piper</i>	0,70
<i>Urolig/rastløs/går frem og tilbake</i>	0,65
<i>Uler, hylter</i>	0,61
<i>Rister, skjelver</i>	0,60
<i>Overdreven sikling/sleving</i>	0,59
<i>Bjeffer</i>	0,57
<i>Gnager eller skraper på dører, gulv, vinduer, gardiner osv.</i>	0,53
<i>Gjør fra seg når den blir forlatt alene om natten eller dagen</i>	0,46
<i>Urinerer når den blir forlatt alene om natten eller dagen</i>	0,42

Faktor 5 – Ikke-sosial frykt (Tilsvarende ”Nonsocial fear” i Hsu & Serpell, 2003)	
Hunden viser engstelse eller redsel	
<i>Når det er tordenvær</i>	0,63
<i>Ved plutselige eller høye lyder (f.eks støvsuger, smell fra ballong, pressluftbor, ting som faller i gulvet osv.)</i>	0,62
<i>Når det er nyttårsaften/mye fyrverkeri (ekstra spørsmål)</i>	0,61
<i>Ved vind eller ting som flyr i vinden</i>	0,45
<i>Ved oppdagelse av rare eller ukjente ting på eller nær fortauet/stien/gangveien (f.eks plastposer, løv, søppel, flagg som blaffer osv.)</i>	0,40
Faktor 6 – Ressursforsvar (mat, gjenstander, liggeplass) (Ingen tilsvarende kategori i Hsu & Serpell, 2003)	
Hunden viser aggresjon:	
<i>Når hundens mat blir fjernet av deg eller en person i husholdningen.</i>	0,73
<i>Når du eller en annen person i husholdningen går bort til hunden mens den spiser.</i>	0,73
<i>Når leker, bein eller andre objekter blir tatt bort av en person i husholdningen.</i>	0,59
<i>Når en person i husholdningen trækker over hunden.</i>	0,46
Hunden viser frykt	
<i>Når en person i husholdningen trækker over hunden</i>	0,43
Faktor 7 – Lav trenbarhet/Treningsproblemer (Tilsvarende ”Trainability” (invers) i Hsu & Serpell, 2003)	
Hunden	
<i>Blir lett forstyrret av interessante ting den får øye på, hører eller lukter</i>	0,55
<i>Rømmer fra hjemmet eller hagen, og streifer (hvis den får sjansen)</i>	0,47
<i>Reagerer sent på korreksjon eller straff - er tykkhudet</i>	0,40
<i>Adlyder sitt-kommandoen umiddelbart</i>	-0,51
<i>Adlyder bli-kommandoen umiddelbart</i>	-0,52
<i>Virker å lytte/følge med på alt jeg sier og gjør</i>	-0,56
<i>Kommer med en gang du roper på den når den er løs</i>	-0,59
Faktor 8 – Opphisselse (Tilsvarende ”Excitability” i Hsu & Serpell, 2003)	
Hunden overreagerer eller blir opphisset	
<i>Når det kommer besøkende til hjemmet</i>	0,64
<i>Like før hunden skal på tur</i>	0,56
<i>Når dørklokken ringer</i>	0,55
<i>Når du eller andre i husholdningen kommer hjem etter å vært kort tid borte</i>	0,53
<i>Like før hunden skal på biltur</i>	0,52
<i>Når hunden leker med deg eller andre i husholdningen</i>	0,51
Faktor 9 – Aggresjon mot hunder (Tilsvarende ”Dog-directed fear or aggression” i Hsu & Serpell, 2003)	
Hunden viser aggresjon	
<i>Mot ukjente hunder som kommer på besøk i hjemmet</i>	0,66
<i>Når en ukjent hund bjeffer, knurrer eller kaster seg mot hunden din</i>	0,63
<i>Når en ukjent hannhund kommer rett mot hunden din når den går i bånd.</i>	0,59
<i>Når en ukjent tisper kommer rett mot hunden din når den går i bånd.</i>	0,49
Hunden viser frykt	
<i>Når fremmede hunder kommer på besøk i hjemmet</i>	0,40
Faktor 10 – Jaging (Tilsvarende ”Chasing” i Hsu & Serpell, 2003)	
Hunden jager	
<i>Ekorn, kaniner eller lignende (hvis den får sjansen)</i>	0,77
<i>Katter (hvis den får sjansen)</i>	0,77
<i>Fugler (hvis den får sjansen)</i>	0,49
Hunden viser aggresjon	
<i>Mot katter, ekorn eller andre dyr som kommer inn i hagen/tunet.</i>	0,45

3.5 Sammenhenger mellom faktorene

Det ble funnet flere sammenhenger mellom treningsmetoder, kontroll, lydighet, treningsproblemer og andre atferdsproblemer. Sammenhengene vil bli nærmere beskrevet i det etterfølgende, men de viktigste funnene oppsummeres først her. Det var en signifikant sammenheng mellom høy kontroll og bruk av straff, men bare kontroll var relatert til lydighet og trenbarhet. Bruk av straff var relatert til ulydighet og treningsproblemer. Belønning var relatert til høy lydighet og trenbarhet.

Det ble funnet relativt svake, men signifikante sammenhenger mellom atferdsproblemer og bruk av treningsmetoder og kontroll/ettergivenhet. Menn skilte seg fra kvinner ved å straffe mer og belønne mindre. Majoriteten av mennene hadde lydige hunder, men med signifikant mer treningsproblemer enn de lydige og trenbare hundene til majoriteten av kvinnene. En mindre gruppe med kvinner som var ettergivende hadde hunder som var svært ulydige og hadde treningsproblemer.

3.5.1 Lydighet og trenbarhet – sammenheng med kontroll og treningsmetoder

For å finne ut om Strafferne og Belønnerne hadde ulik score som Kontrollør ble det kjørt en korrelasjonsanalyse mellom de tre variablene. Det var en signifikant sammenheng mellom høyere score som Kontrollør og Straffer ($S_r=0,29$; $p<0,01$). Det ble ikke funnet noen generell sammenheng mellom Kontrollør og Belønner.

For å se nærmere på sammenhengen treningsmetoder og kontroll hadde med lydighet og treningsproblemer (Faktor 7 Lav trenbarhet) ble det kjørt korrelasjonsanalyse. Kriteriet for at en faktor fikk bli med var at den måtte være signifikant korrelert med enten lydighet eller treningsproblemer på signifikansnivå under 0,01 (Tabell 9; Tabell 10). Treningsproblemer innebar at hunden lett lot seg distrahere, ville stikke av, reagerte sent på straff, adlød sitt- og blikkommandoen sakte, fulgte dårlig med på eieren og reagerte dårlig på innkalling.

Sammenhengen til de **lydige** hundene var at eier var Kontrollør, belønnet hunden ofte og med høy frekvens. Hundene ble straffet sjeldnere og mindre hardt enn de ulydige hundene. Dersom hunden ble straffet blir det gjennomført forutsigbart, konsistent og

rettferdig. (Tabell 9). **Treningsproblemer** hadde en negativ sammenheng med de samme faktorene og i tillegg to konkrete treningstiltak (Tabell 9) som er beskrevet i den påfølgende teksten. Faktorene som hadde sammenheng til de **ulydige** hundene var at hundene ble straffet ofte og at det ble brukt mange straffemetoder (Tabell 10).

Treningsproblemer var assosiert med de samme faktorene og i tillegg hardhet på straff (PHARSH), straffefrekvens og en rekke konkrete treningstiltak (Tabell 10).

Tabell 9 -- Variabler blant kontroll og treningsmetoder som har positiv sammenheng med lydighet og/eller negativ sammenheng med treningsproblemer. Korrelasjonsanalyse, Spearman's Rho; (*) p<0,05 ; () p<0,01**

	<i>Lydighet</i>	<i>Treningsproblemer (Faktor 7)</i>
Kontroll/Ettergivenhet	,16 (**)	-,13 (**)
Belønningsfrekvens (sp. 29)	,08 (*)	-,18 (**)
Antall belønninger pr uke (sp 30)	,10 (**)	-,16 (**)
Jeg leker med hunden (sp 32;3)		-,13 (**)
Jeg gir hunden gjenstander/leker/ball (sp 32;4)		-,13 (**)
Konsistens ved straff (sp 21)	,10 (**)	-,15 (**)
Rettferdighet ved straff (sp 24)	,10 (**)	-,12 (**)
Forutsigbarhet ved straff (sp 22)	,10 (**)	-,15 (**)

Tabell 10 – Variabler blant kontroll og treningsmetoder som har negativ sammenheng med lydighet og/eller positiv sammenheng med treningsproblemer. Korrelasjonsanalyse, Spearman's Rho; (*) p<0,05 ; () p<0,01**

	<i>Lydighet</i>	<i>Treningsproblemer (Faktor 7)</i>
Antall straffer pr uke (sp 23)	-,13 (**)	,16 (**)
Antall straffemetoder krysset av for	-,09 (*)	,16 (**)
Straffefrekvens (sp 19)		,16 (**)
Strengt på straff (PHARSH)		,13 (**)
Antall straffemetoder krysset av for og oppgitt		,13 (**)
Jeg kaster ting på hunden	-,08 (*)	,13 (**)
Jeg kaster/spruter vann på hunden	-,11 (**)	,14 (**)
Jeg legger hunden i bakken	-,09 (*)	,16 (**)
Jeg rykker hardt i båndet	-,10 (**)	,15 (**)
Jeg vrir rundt huden eller en kroppsdel på hunden (øret, halen e.l)	-,08 (*)	,14 (**)
Jeg bruker elektrisk halsbånd/sitronhalsbånd/bjeffehalsbånd		,12 (**)
Jeg gir hunden fornemmelsen av å drukne/miste pusten		,14 (**)
Jeg gnir hundens hode i urin eller avføring		,13 (**)
Jeg heiser hunden opp etter båndet		,18 (**)
Jeg tvinger hunden inn i en ubehagelig posisjon		,12 (**)
Jeg bruker strupelenke/pigghalsbånd	-,08 (*)	,17 (**)

Det var interessant at helt **konkrete** treningstiltak var direkte relatert til lydighet og trenbarhet. Blant hunder med lite treningsproblemer lekte eier ofte med hunden og ga den gjenstander og leketøy (Tabell 9). Treningstiltak som var relatert til mer treningsproblemer var kasting av ting/vann, å legge hunden i bakken, å rykke hardt i båndet, påføre hunden ulike former for smerte, bruk av ulike dressurhalsbånd, gi hunden kvelningsfornemmelser m.m. Flere av disse var også relatert til lav lydighet (Tabell 10). For å undersøke sammenhengen lydighet og trenbarhet hadde med demografiske data ble det kjørt korrelasjonsanalyse (Tabell 11).

Tabell 11 – Variabler blant demografiske spørsmål som har sammenheng med lydighet og/eller treningsproblemer. Uthevet tekst viser sammenheng med mer lydighet og mindre treningsproblemer. Korrelasjonsanalyse, Spearman's Rho; (*) p<0,05 ; () p<0,01**

	<i>Lydighet</i>	<i>Treningsproblemer (Faktor 7)</i>
Hundens alder	,18 (**)	-,16 (**)
Hunder eid før og nå	,09 (*)	-,14 (**)
Hundens alder ved anskaffelse	-,11 (**)	,10 (*)
Tilknytning til hunden	,11 (**)	-,17 (**)
Fornøydhet med hunden	,32 (**)	-,36 (**)
Trening - Av deg selv på hundeklubb e.l	,11 (**)	-,23 (**)
Trening - Blir ikke trent	-,13 (**)	,15 (**)
Trening - Av deg selv hjemme		,15 (**)

3.5.2 Atferdsproblemer – sammenheng med kontroll og treningsmetoder

Tabell 12, Tabell 13 og Tabell 14 gir oversikt over sammenheng mellom atferdsproblemer mot Straffere (Tabell 12), Belønnere (Tabell 13) og Kontrollører (Tabell 14) funnet ved stegvis regresjonsanalyse. Hundene til både **Straffere og Belønnere** hadde mindre ikke-sosial frykt og mer aktivitet/urolighet og opphisselse (Tabell 12 og Tabell 13).

En oppsummering og forenkling av funnene er presentert i Tabell 15.

Tabell 12 - Straffere (avhengig variabel) og deres sammenheng til hundenes atferdsproblemer (uavhengige variabler). Positive tall viser at hundene har signifikant mer av angitt atferdsproblem når eier har høyere score som Straffer. Negative tall viser at hundene har signifikant mindre av angitt atferdsproblem når eier har høyere score som Straffer. Resultat av stegvis regresjonsanalyse.

	<i>Standardisert koeffisient, beta</i>	<i>t</i>	<i>Signifikansnivå</i>
Konstant		2,59	0,01
Faktor 5 Ikke-sosial frykt	-0,17	-3,94	0,00
Faktor 4 Separasjonsrelaterte atferder	0,13	3,13	0,00
Faktor 7 Lav trenbarhet (Treningsproblemer)	0,12	2,89	0,00
Faktor 8 Opphisselse	0,10	2,33	0,02
Faktor 3 Frykt for fremmede mennesker og hunder	-0,09	-2,21	0,03
Faktor 2 Aktivitet og urolighet	0,09	2,06	0,04

Tabell 13 - Belønnere (avhengig variabel) og deres sammenheng til hundenes atferdsproblemer (uavhengige variabler). Positive tall viser at hundene har signifikant mer av angitt atferdsproblem når eier har høyere score som Belønner. Negative tall viser at hundene har signifikant mindre av angitt atferdsproblem når eier har høyere score som Belønner. Resultat av stegvis regresjonsanalyse.

	<i>Standardisert koeffisient, beta</i>	<i>t</i>	<i>Signifikansnivå</i>
Konstant		-1,32	0,19
Faktor 8 Opphisselse	0,17	3,92	0,00
Faktor 10 Jaging	-0,16	-3,71	0,00
Faktor 7 Lav trenbarhet (Treningsproblemer)	-0,14	-3,34	0,00
Faktor 2 Aktivitet/urolighet	0,18	2,78	0,01
Faktor 5 Ikke-sosial frykt	-0,10	-2,36	0,02

Tabell 14 - Kontrollører (avhengig variabel) og deres sammenheng til hundenes atferdsproblemer (uavhengige variabler). Negative tall viser at hundene har signifikant mindre av angitt atferdsproblem når eier har høyere score som Kontrollør. Resultat av stegvis regresjonsanalyse.

	<i>Standardisert koeffisient, Beta</i>	<i>t</i>	<i>Signifikansnivå</i>
Konstant		154,1	0,00
Faktor 7 Lav trenbarhet (Treningsproblemer)	-0,13	-3,07	0,00
Faktor 1 Aggresjon mot fremmede mennesker	-0,09	-2,11	0,04

Tabell 15 – Forenklet oversikt over hvordan straff, belønning og kontroll henger sammen med hundens lydighet og atferdsproblemer

<i>Mindre</i>	<i>Påvirkning på hunden</i>	<i>Mer</i>
Ikke sosial frykt	Begge treningsmetoder (straff og belønning)	Aktivitet/urolighet Opphisselse
Frykt for fremmede mennesker og hunder Lydighet	Straff	Separasjonsrelaterte problemer Treningsproblemer
Jaging Treningsproblemer	Belønning	Lydighet
Aggresjon mot fremmede mennesker Treningsproblemer	Kontroll	Lydighet

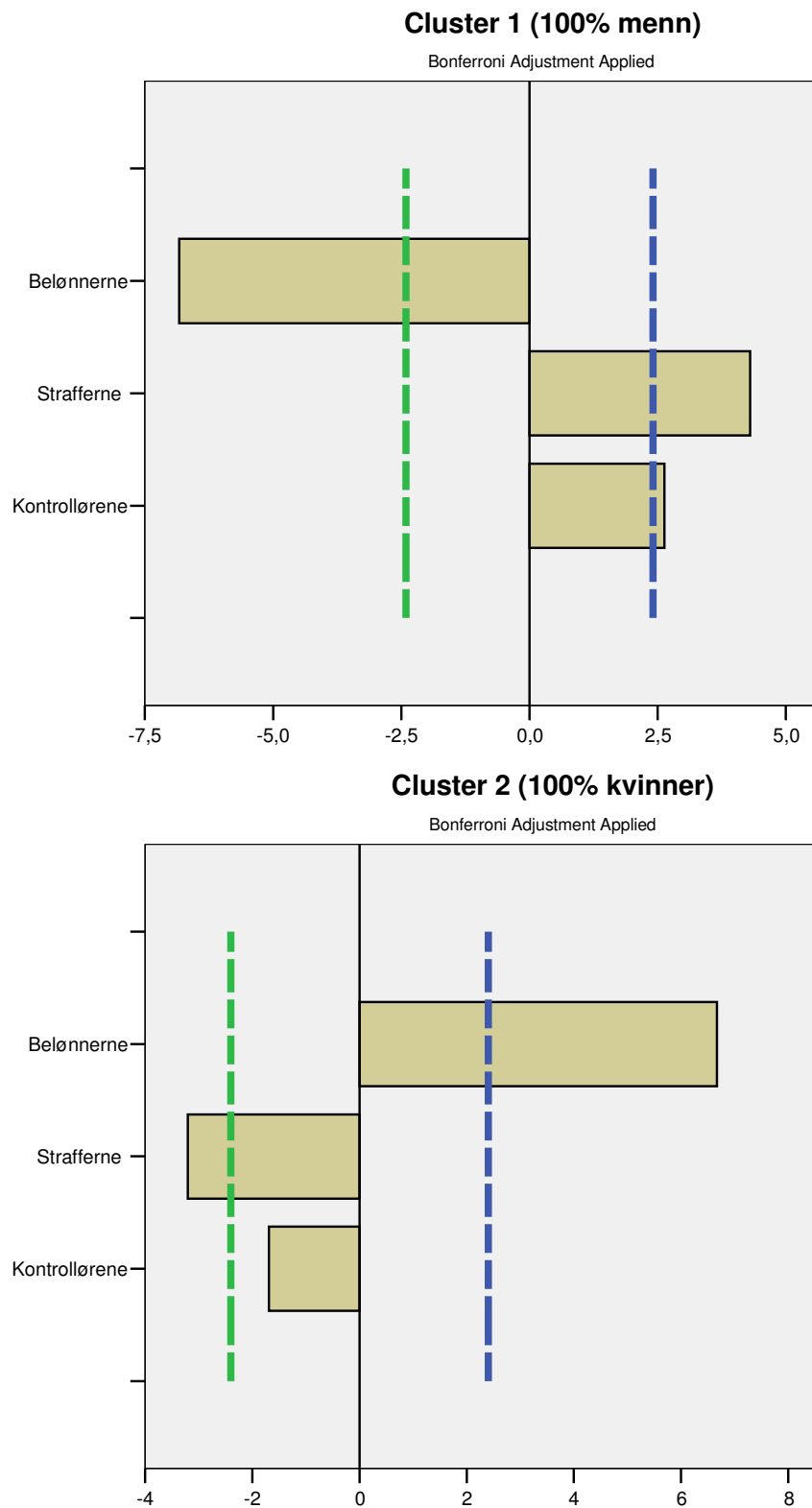
3.6 Eiers kjønn

3.6.1 Treningsmetoder og kontroll

I Two Step Cluster Analyse (Schwarz's Bayesian Criterion, Log-likelihood) ble det funnet at menn og kvinner skilte seg ad når det gjaldt treningsmetoder og kontrollering (Tabell 16). To clusters kom ut der hver enkelt inneholdt 100% menn (n=257) eller 100% kvinner (n=561). Kvinnene belønnet signifikant mer og straffet signifikant mindre enn mennene. Kontroll var ikke viktig for dannelsen av clusteren med kvinner (Figur 3). Menn belønnet hundene sine mindre og straffet mer enn kvinnene. De scoret høyere som Kontrollører (alle er signifikante; Figur 3).

Tabell 16 – Oversikt over menn og kvinners gjennomsnittlige score som Straffer, Belønner og Kontrollør.

Cluster		<i>Strafferne</i>		<i>Belønnerne</i>		<i>Kontrollørene</i>	
		Snitt	SD	Snitt	SD	Snitt	SD
Cluster	Menn	0,28	1,05	-0,50	1,17	23,88	3,32
	Kvinner	-0,13	0,95	0,23	0,81	23,09	3,50
	<i>Kombinert</i>	<i>0,00</i>	<i>1,00</i>	<i>0,00</i>	<i>1,00</i>	<i>23,34</i>	<i>3,46</i>

Figur 3 - - Two Step Cluster Analyse hvor eiers kjønn var avhengig variabel og Strafferne, Belønnerne og Kontrollører var uavhengige variabler, kom ut med to cluster: 100% menn og 100% kvinner. Blå og grønn vertikal strek angir kritisk verdi for signifikans. Søylar som passerer streken er viktig for dannelsen av clusteren og er signifikant forskjellig fra den andre clusteren. Student's t og Bonferroni justering.

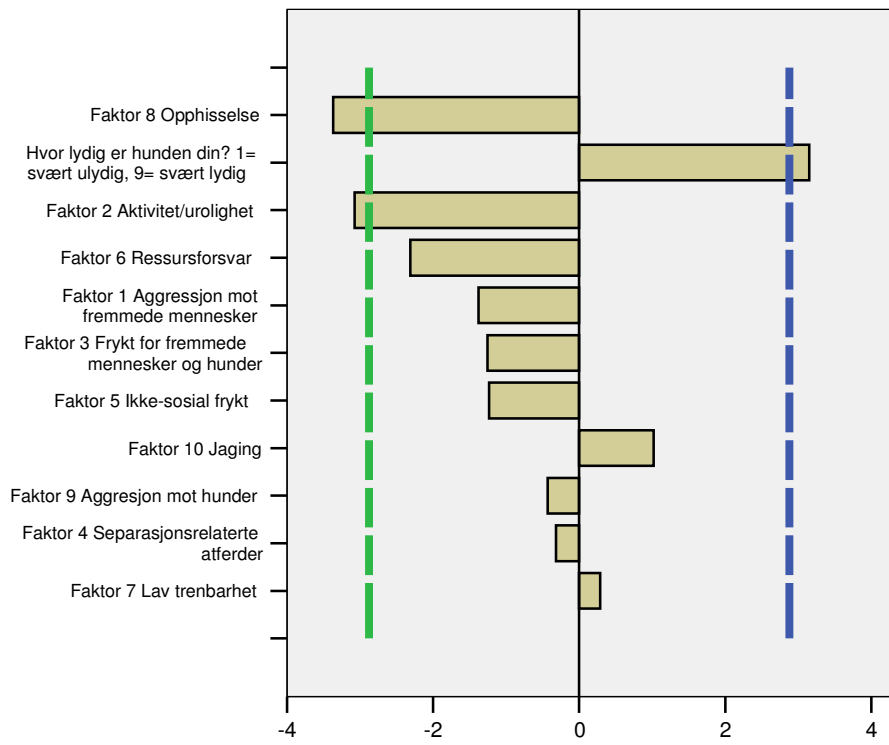
3.6.2 Hundens atferd

Independent Samples T-test og enveis Anova viste at hundens atferd ikke skilte seg signifikant mellom menn og kvinner. Derfor ble det kjørt en Two Step Cluster Analyse (Schwarz's Bayesian Criterion, Log-likelihood) med eiers kjønn som avhengig variabel opp mot atferdsproblemer og lydighet. Her ble det funnet fire clusters (Tabell 17 og Figur 4). Se figur på påfølgende sider.

Tabell 17 – Resultat av Two Step Cluster Analyse med eiers kjønn som avhengig variabel mot hundenes lydighet og atferdsproblemer som uavhengig variabel. 4 cluster ble funnet.

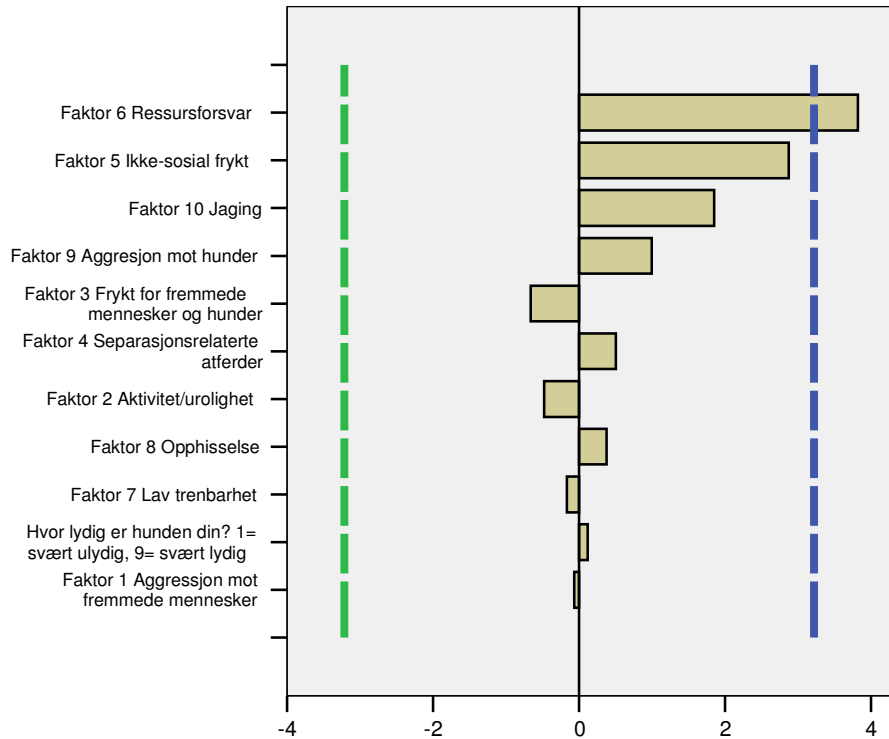
Cluster		<i>Mann</i>		<i>Kvinne</i>	
		Frekvens	Prosent	Frekvens	Prosent
1		172	93,0%	0	,0%
2		13	7,0%	7	2,1%
3		0	,0%	92	28,0%
4		0	,0%	230	69,9%
	<i>Kombinert</i>	<i>185</i>	<i>100,0%</i>	<i>329</i>	<i>100,0%</i>

Cluster 1 (93% av mennene)

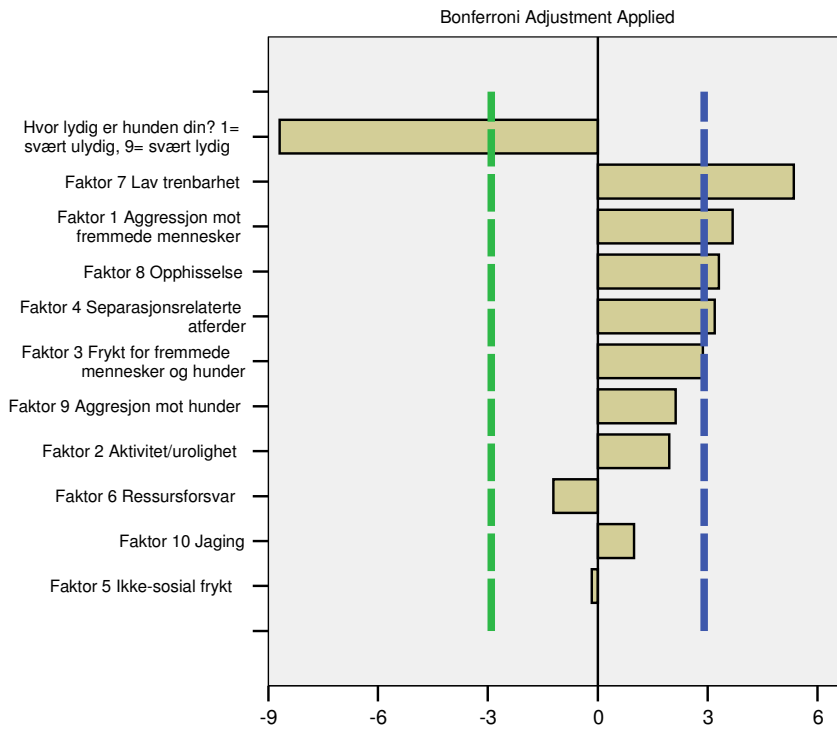

Cluster 2 (7% av mennene; 2,1 % av kvinnene)

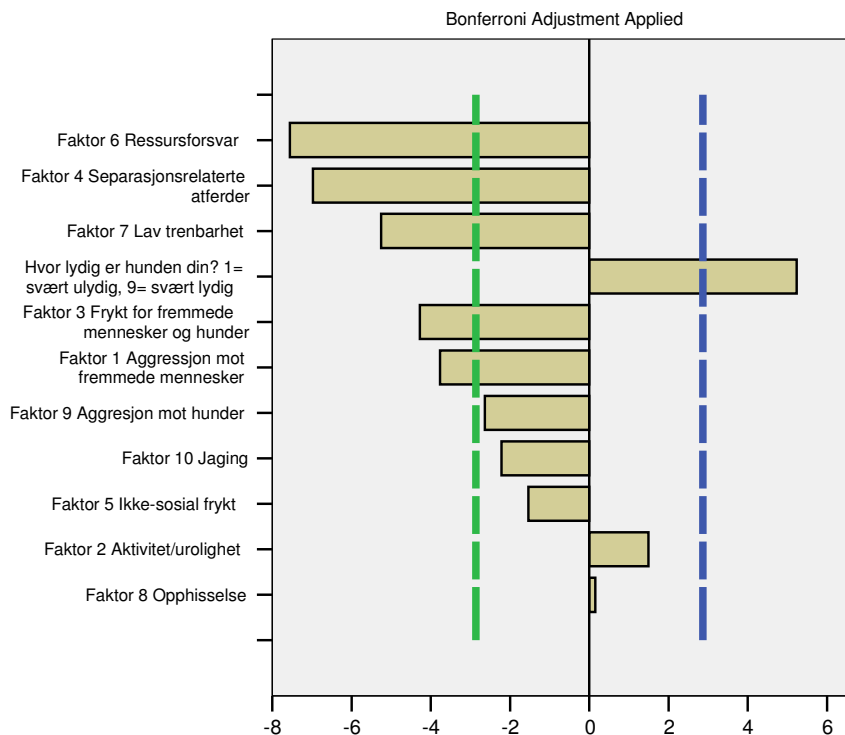
Bonferroni Adjustment Applied

Cluster 3 (28% av kvinnene)

Cluster 4 (69,9% av kvinnene)

Figur 4 - Resultat av Two Step Cluster Analyse med eiers kjønn som avhengig variabel mot hundenes lydighet og atferdsproblemer som uavhengig variabel. 4 clusters ble funnet. Blå og grønn vertikal strek angir kritisk verdi for signifikans. Søylar som passerer streken er viktig for dannelsen av clusteren og er signifikant forskjellig fra de andre clusterne. Student's t og Bonferroni justering.

Enveis Anova (Tabell 18) og Bonferroni (Tabell 19) ble brukt for å finne ulikheter i de fire clusterne på bruk av straff, belønning, kontrollering og hundenes lydighet og treningsproblemer.

Tabell 18 – Oversikt over de fire clusterens gjennomsnittlige score og standardavvik for variablene Straffere, Belønnerne, Kontrollører og hundenes lydighet og treningsproblemer. Enveis Anova

		<i>Snitt</i>	<i>SD</i>
<i>Strafferne</i>	93% av mennene	0,36	1,02
	7% av mennene; 2,1% av kvinnene	0,21	1,29
	28% av kvinnene	0,08	0,83
	69,9% av kvinnene	-0,08	0,91
	Total	0,11	0,97
<i>Belønnerne</i>	93% av mennene	-0,50	1,13
	7% av mennene; 2,1% av kvinnene	-0,37	1,32
	28% av kvinnene	0,10	0,89
	69,9% av kvinnene	0,24	0,76
	Total	-0,06	1,00
<i>Kontrollørene</i>	93% av mennene	24,18	3,47
	7% av mennene; 2,1% av kvinnene	24,23	3,09
	28% av kvinnene	22,35	3,44
	69,9% av kvinnene	23,61	3,50
	Total	23,60	3,51
<i>Lydighet</i>	93% av mennene	6,99	1,18
	7% av mennene; 2,1% av kvinnene	6,75	1,68
	28% av kvinnene	5,24	1,62
	69,9% av kvinnene	7,08	1,08
	Total	6,71	1,42
<i>Faktor 7 Lav trenbarhet (Treningsproblemer)</i>	93% av mennene	0,02	0,83
	7% av mennene; 2,1% av kvinnene	-0,05	1,21
	28% av kvinnene	0,59	1,06
	69,9% av kvinnene	-0,25	0,71
	Total	0,00	0,89

Tabell 19 – Oversikt over signifikante forskjeller i score hos de fire clusterne for variablene Straffere, Belønnerne, Kontrollører og hundens lydighet og treningsproblemer. (I) er signifikant fra (J). Differansen viser retning på forskjellen. Bonferroni-test, (p<0,05)

<i>Avhengig variabel</i>	<i>(I) Cluster</i>	<i>(J) Cluster</i>	<i>Diff.gj.sn (I-J)</i>	<i>Sig.</i>
<i>Strafferne</i>	93% av mennene	69,9% av kvinnene	,44	,000
	<i>Belønnerne</i>	28% av kvinnene	93% av mennene	,60
69,9% av kvinnene		93% av mennene	,74	,000
<i>Kontrollørene</i>	28% av kvinnene	7% av mennene;	,61	,037
		2,1% av kvinnene		
		93% av mennene	-1,83	,000
<i>Lydighet</i>	28% av kvinnene	69,9% av kvinnene	-1,26	,020
		93% av mennene	-1,75	,000
<i>Faktor 7 Lav trenbarhet</i>	28% av kvinnene	7% av mennene;	-1,51	,000
		2,1% av kvinnene		
		69,9% av kvinnene	-1,84	,000
		93% av mennene	,57	,000
		7% av mennene;	,64	,014
	2,1% av kvinnene			
	69,9% av kvinnene	,84	,000	
	69,9% av kvinnene	93% av mennene	-,26	,012

Majoriteten av menn (Cluster 1) var straffende, relativt bestemt kontrollerende og brukte sjelden/lite belønning. De hadde hunder som var lydige, men med treningsproblemer. Hundene hadde også mindre opphisselse og aktivitet/urolighet (Figur 4, Tabell 18, Tabell 19). Majoriteten av kvinner (Cluster 4) var belønnende, moderat kontrollerende og brukte sjelden/lite straff. De hadde hunder som var lydige og med lite treningsproblemer. Hundene hadde dessuten svært lite ressursforsvar, svært lite separasjonsrelaterte problemer, noe mindre frykt for fremmede mennesker og hunder og noe mindre aggresjon mot fremmede hunder (Figur 4, Tabell 18, Tabell 19).

Minoriteten av kvinner (Cluster 3) lå omtrent på snittet av belønning og straff og var relativt ettergivende. De hadde hunder som var svært ulydige og hadde mye treningsproblemer. Hundene viste også noe mer aggresjon mot fremmede mennesker, opphisselse og separasjonsrelaterte problemer (Figur 4, Tabell 18, Tabell 19). Det fantes dessuten en liten gruppe med en blanding av menn og kvinner (Cluster 2) som var straffende, kontrollerende og brukte sjelden/lite belønning. De hadde hunder som skilte seg ut med stort ressursforsvar. Hundene var ellers noenlunde lydige og hadde relativt lite treningsproblemer (Figur 4, Tabell 18, Tabell 19). Funnene er oppsummert i Tabell 20.

Tabell 20 - Oppsummering av treningsmetoder, kontroll og hundenes lydighet og treningsproblemer hos de fire clusterne

	<i>Eierne</i>	<i>Hundene</i>
Cluster 1 <i>(93% av mennene)</i>	Mye straff Lite belønning Bestemt kontroll	Lydig Noe mindre opphisselse Noe mer treningsproblemer Noe mindre aktivitet/urolighet
Cluster 2 <i>(7% av mennene og 2,1% av kvinnene)</i>	Mye straff Lite belønning Bestemt kontroll	Lydig Nøytral på treningsproblemer Svært mye ressursforsvar
Cluster 3 <i>(28% av kvinnene)</i>	Nøytral på straff Nøytral på belønning Lav kontroll	Svært ulydig Mye treningsproblemer Noe mer aggresjon mot fremmede mennesker Noe mer opphisselse Noe mer separasjonsproblemer
Cluster 4 <i>(69,9% av kvinnene)</i>	Lite straff Mye belønning Moderat kontroll	Svært lydig Svært lite treningsproblemer Svært lite ressursforsvar Svært lite separasjonsrelaterte problemer Noe mindre frykt for fremmede mennesker og hunder Noe mindre aggresjon mot fremmede hunder

4 Diskusjon

Undersøkelsen viste at treningsmetoder og kontrollering hos hundeeierne i studiet hang sammen med hundens atferd (lydighet og atferdsproblemer) og at menn og kvinner brukte ulike metoder. Studiet tok for seg sammenheng mellom svar hos deltakerne og må ikke ses på som en populasjonsbeskrivelse. Det er sannsynlig at deltakerne var mer aktive hundeeiere enn vanlig. Kun halvparten av deltakerne sa at de hadde hund primært for selskap og hele 45% sa at de hadde anskaffet hund for hundesport eller nytteformål. Dette tallet synes høyt. I tillegg hadde eierne hatt over 3 hunder i snitt og nesten halvparten av dem hadde mer enn én hund. Dette er over snittet på 1,2 hunder pr eier målt av Opinion i 2001 (Stortingsmelding nr 12). Aktiviteten og treningsinteressen hos deltakerne kan være forklaringen på at snittet på lydighet ble rapportert til å være over middels. Grensesetting og kontroll ble generelt utøvet i moderat til bestemt grad, noe som er usedvanlig likt måten foreldre behandler sine barn på verdensbasis (Dr. Rohner, pers.medd.). Vi kunne relativt enkelt identifisere profilene ”Straffere” og ”Belønnere” ved å se på hvor mye og ofte eierne straffet og belønnet, hvor hardt de straffet og hvor mange disiplinære metoder de hadde brukt.

Sammenhengene mellom hundens atferd og treningsmetoder er oppsummert i Tabell 15 og blir diskutert nærmere i den påfølgende teksten. Man skulle tro at siden Strafferne viste seg å være mer kontrollerende, og sistnevnte var relatert til både lydighet og trenbarhet, ville de også ha mer lydige og trenbare hunder. Det viste seg at **bare kontroll** var relatert til lydighet og trenbarhet, mens straff derimot var relatert til ulydighet og treningsproblemer. Dette gir støtte til tidligere forskning hvor Hiby et al. (2004) har funnet at hunder som var trent med straff viser mer problematferd. I samme studium ble det funnet at belønning var relatert til lydighet. Dette fant vi ytterligere bevis for ved at belønning var relatert til både høyere grad av lydighet og mindre treningsproblemer.

Idérikdommen blant forslag til straffe- og belønningsmetoder var stor (Tabell 7). Det var interessant å se at noen av eierne understreket av straffemetodene ikke ble gjennomført hardt. Blant annet beskrev en eier en straffemethode på denne måten: ” Gitt hunden en mild flytur (...)”. Andre beskrev belønningsmetodene til å være intense og ordet favoritt gikk igjen. Det var interessant at helt konkrete treningstiltak statistisk var

direkte relatert til lydighet og/eller trenbarhet. Blant hundene med lite treningsproblemer lekte eier ofte med hunden og ga den gjenstander og leketøy (Tabell 9). Videre var en rekke treningstiltak og utstyr relatert til lav lydighet og/eller mer treningsproblemer. Disse treningstiltakene var kasting av ting/vann på hunden, å rykke hardt i båndet, å vri rundt hundens kroppsdel, bruk av ulike dressurhalsbånd (strøm/sitron/vann/pigg/strupe), gi hunden kvelningsfornemmelser, gni hundens hode i urin/avføring, å tvinge hunden inn i ubehagelige posisjoner og å legge hunden i bakken (Tabell 10).

Årsaken til denne sammenhengen kan på den ene siden være at hunder som er ulydige og/eller lite trenbare blir utsatt for hardere og oftere straff og flere straffemetoder. På den annen side kan det være at hunder som blir utsatt for straff blir mer ulydige og/eller mindre trenbare. Uansett hva som er årsak og virkning er det klart at straffebaserte metoder ikke fører til en mer lydige og trenbare hund.

Lydighet og trenbarhet var blant de viktigste faktorene for at eierne var fornøyde med og tilknyttet til hunden (Tabell 11). Det er funnet i tidligere forskning at lydighet, fornøydhet og tilknytning påvirker eiers behandling av hunden og dermed hundens velferd (Arkow & Dow, 1984; Clark & Boyer, 1993; Mugford, 1981; Serpell, 1996). Grensesetting og belønningsmetoder virker lovende i denne sammenheng.

Tidligere forskning har funnet en sammenheng mellom straffebasert trening og hund-hund-aggresjon (Roll & Unshelm, 1997) og separasjonsrelaterte problemer (Hiby et al., 2004). Vi fant ingen sammenheng mellom straff og aggresjon, men fant en økning i separasjonsproblemer. Separasjonsproblemer er kjent for å ha mange årsaker, blant annet engstelse (Askew, 1996). Det har tidligere blitt foreslått at engstelse relatert til separasjonsproblemer, kan bli utløst av straff (Hiby et al., 2004). Dette forklarer dårlig hvorfor hundene som ble utsatt for straff viste mindre frykt for fremmede mennesker og hunder. Dette bør undersøkes nøyere blant annet mot hundenes rase ettersom frykt har vist høy arvbarehet (Bakken, 1996). Belønnerne kom ellers ut med signifikant mindre jaging hos hundene. Også dette er vanskelig å forklare i forhold til metodene og bør undersøkes mot f.eks raseforskjeller.

Hiby et al. (2004) fant at straffebaserte treningsmetoder var relatert til opphisselse og foreslo at belønningsbaserte treningsmetoder kunne være effektive for å redusere opphisselse. I vårt studium var både straffe- og belønningsbaserte metoder relatert til opphisselse; samt aktivitet/urolighet. Som beskrevet i Kapittel 3.6.2 hadde hundene i clusteren med majoriteten av menn (Cluster 1) signifikant lavere opphisselse og aktivitet/urolighet selv om denne gruppen brukte mye straff og lite belønning. På grunn av det generelle funnet om at både straff og belønning var relatert til opphisselse og kontroll ikke var relatert til det er det vanskelig å peke på hva som gjør at hundene Cluster 1 ble rapportert å være mindre opphisset. Dette bør undersøkes i videre studier.

Resultatene i dette studiet viste at menn og kvinner har ulike treningsmetoder. Det ble funnet støtte for hypotesen om at kvinner belønner mer og straffer mindre og at menn straffer mer og belønner mindre. I tillegg ble det funnet at menn kontrollerte hundene mer (Figur 3). På tross av de signifikante forskjellene i treningsmetoder og kontroll ble det ikke funnet direkte forskjeller i hundenes atferd hos menn og kvinner. Men ved å bruke clusteranalyse kom mennene og kvinnene ut i fire mer interessante grupper som ble oppsummert i Tabell 20 og omtales grundigere nedenfor.

Mellom de tre hovedgruppene Cluster 1, 3 og 4 var det flere signifikante forskjeller, mens Cluster 2 består av såpass få individer ($n=20$) at når man undersøker straff, belønning, kontroll, lydighet og trenbarhet kommer kun trenbarhet og belønning ut med signifikant forskjell og da bare til ett annet cluster.

Majoriteten av mennene hadde lydige hunder, men med signifikant mer treningsproblemer enn de lydige og trenbare hundene til majoriteten av kvinnene. Disse mennene brukte mye straff, lite belønning og relativt bestemt kontroll. Dette tilsvarer tradisjonell trening. Majoriteten av kvinnene brukte lite straff, mye belønning og moderat kontroll. Dette tilsvarer moderne hundetrening. Kvinnenes hunder hadde signifikant mindre ressursforsvar, mindre separasjonsproblemer, mindre frykt for fremmede mennesker og mindre frykt og aggresjon for fremmede hunder. Dette er dermed en velfungerende gruppe hunder.

Siden vi testet at straff hang sammen med ulydighet og treningsproblemer, er det sannsynlig at det er bruken av kontroll i den store mannsgruppen som henger sammen

med lydigheten. Den utstrakte bruken av straff i denne gruppen henger muligens sammen med treningsproblemene. Årsakssammenhengen kan på den ene siden være at majoriteten av mennene har hunder som i utgangspunktet er vanskeligere å oppdra enn majoriteten av kvinnene. Dette er ikke særlig sannsynlig ettersom mennene var overrepresentert med stående fuglehunder som er avlet systematisk på trenbarhet og suksess i konkurranser. Serpell og Hsu (2005) har, med samme spørreskjema som brukt i dette studiet (C-BARQ), funnet at brukshundraser var mer trenbare enn utstillingsraser.

Hvis vi på den andre siden spekulerer i at det er treningsmetoder og kontroll som påvirker treningsproblemene, og ikke omvendt, kan man tenke seg at straffen som mennene påfører hundene utligner det at de bruker kontroll som virkemiddel. Man kan videre tenke seg at bruk av straff og belønning ikke har særskilt virkning på hundens atferd så lenge man ikke kontrollerer hunden, slik som vi ser i Cluster 3. Dette var en mindre gruppe med kvinner som var relativt ettergivende overfor hunden dvs. at de hadde færre regler og gjorde mindre forsøk på å kontrollere hundens atferd. De var videre nøytral på belønning og straff og hadde hunder som var svært ulydige og hadde treningsproblemer. Dette kan tolkes til at de driver med ”**fri oppdragelse**”. Hundene blir til dels belønnet mer enn hva menneskes hunder gjør, men dette skjer sannsynligvis ikke i sammenheng med atferd siden hunden kontrolleres lite og disse kvinnene i mindre grad har laget regler til etterfølgelse. Dette får støtte i atferdsanalyse der det er påvist at straff og belønning vanligvis må komme samtidig med atferd for å kunne assosieres med atferden (se f.eks Catania, 1998). Med en slik innfallsvinkel kan vi videre spekulere i at majoriteten av kvinnene i undersøkelsen (Cluster 4) har velfungerende hunder fordi de har høy grad av kontroll i kombinasjon med mye belønning og lite bruk av straff.

Det er interessant å se at dette bildet stemmer dårlig med det som ofte blir forfektet i hundelitteratur. Steen & Wilson (2002) skriver f.eks:

”Det har kommet en ny etikk inn i hundedressuren. Hunden er menneskeligjort og dressuren med den. (...) Den nye etikken innen hundedressuren praktiserer ikke det som viser seg å gi resultater, men det som er etisk akseptabel. Den nye dressurpedagogikken er ikke kunnskapsbasert, den er ikke basert på kunnskap om hundens biologi. (...) Det er en trend innen moderne hundedressur at man aldri skal gjøre noe med hunden, som man tror den oppfatter som ubehagelig. (...) En slik filosofi passer kanskje på hunder med et mildt og mykt og

initiativløst temperament, hunder som har liten trang til fysisk utfoldelse, hunder som har lite initiativ overfor sine omgivelser og sine medskapninger (...) Men en slik dressurpedagogikk nytter lite overfor hunder av det kaliber som erfaringsmessig kan bli virkelig brukbare hunder. (...) Slike hunder må behandles med fornuftig anvendelse av autoritet. Dette inkluderer naturligvis fysisk avstraffelse i visse situasjoner.”

Det er lite sannsynlig at majoriteten av kvinnene i studiet hadde hunder som passer beskrivelsen som her gis og at det var årsaken til at de fikk velfungerende, lydige og trenbare hunder. Som nevnt hadde mennene en overrepresentasjon av hunder som er avlet til konkurranseformål. De brukte mye straff mot disse hundene og kontrollerte dem mye, men hadde likevel ikke lydligere hunder.

En forklaring på at fuglehundlitteraturen har vært preget av anbefalinger rundt bruk av straff kan være at dette er en mannsdominert sport. Steen og Wilson (2002) omtaler hundedressur som er basert på belønning som ”silkemethoden” og sier at det ikke vil gi ønsket effekt. Ordet ”silkemethoden”, sammen med uttalelser som at moderne hundetrening har en filosofi om ”Vær god mot hunden din, så er hunden god mot deg igjen...” gir inntrykk av at de som bruker mye belønning ikke er opptatt av grensesetting. Forfatterne forutsetter muligens her at kriteriene for at belønning kan virke, dvs timing, intensitet, konsistens osv, *ikke er tilstede*. Mangel på disse forutsetningene ville også føre til at straffetiltak ville være virkningsløse. Minoriteten av kvinnene i undersøkelsen kan passe til en slik beskrivelse av fri oppdragelse når det gjelder **både straff og belønning**. Men majoriteten av kvinnene bruker **både kontroll og belønning** og har mer lydige og trenbare hunder enn mennene.

Som påpekt av Skogstad & Indreeide (2004) er en rekke hundelitteratur preget av at basisbegreper i atferdsanalyse blir fremstilt feil, og utlegningene blir deretter. De skriver videre, med bl.a henvisning til Steen, Wilsson og Nordenstam, at forfatterne viser liten eller ingen kjennskap til atferdsanalytisk forskning, men henviser til læringsteori for å begrunne svært harde straffemetoder. Skogstad & Indreeide (2004) fraråder at ferske hundeeiere velger bøker som oppmuntrer til bruk av straffeprosedyrer, og anbefaler bøker som beskjeftiger seg med forsterkningsprosedyrer som f.eks klikkertrening. Dette for å unngå tiltak som de karakteriserer som ”svært inngripende” og fordi belønningsbaserte tiltak er ”ufarlige å igangsette”. Hiby et al. (2004) anbefaler belønningsbasert trening fordi det er mindre traumatisk og mer effektivt i forhold til

lydighet og treningsproblemer. Som rådgiver for hundeeiere har man plikt til å ta hensyn til både hundens og eierens velferd. Kunnskapen om at tradisjonell trening med straffebaserte metoder kan utgjøre en trussel mot hundens velferd og at moderne metoder som baserer seg på bruk av belønning og kontroll er assosiert med høyere lydighet, mindre treningsproblemer og færre atferdsproblemer hos hunden gir støtte for at de moderne metodene er mer effektive og tar bedre hensyn til hundens velferd.

5 Konklusjon

Tradisjonell trening med utstrakt bruk av straff innebærer praktiske ulemper og kan føre til uheldig innlæring. Bruk av straff er assosiert med potensiell lidelse for hunden og unødvendig bruk tolkes til å være i strid med dyrevernloven. Vi har funnet støtte for at straffebasert trening er assosiert med ulydige hunder med treningsproblemer, og at konkrete straffemetoder som anbefales i litteratur er direkte knyttet til ulydighet og lavere trenbarhet. Belønningsbaserte metoder er assosiert med lydighet og trenbarhet, og belønning og kontroll er i tillegg assosiert med færre atferdsproblemer. For hundeeiere kan moderne belønningsbaserte metoder være lovende i forhold til etikk og dyrevelferd og for å få en lydigere og mer harmonisk hund.

6 Referanser¹

- Adams, G. & Clark, W. (1989): The prevalence of behavioural problems in domestic dogs: A survey of 105 dog owners. *Australian Veterinary practitioner*, 19 (3): 135-137.
- Alnot-Perronin, M. (2005): Inappropriate use of pain as punishment in canine aggression toward household members. In *Current Issues and Research in Veterinary Behavioral Medicine; Papers presented at the 5th International Veterinary Behavior Meeting*. Purdue University Press. ISBN: 987-1-55753-409-5
- Appleby DL, Bradshaw JW, Casey RA. (2002): Relationship between aggressive and avoidance behaviour by dogs and their experience in the first six months of life. *The Veterinary Record*. 150(14): 434-438.
- Arkow, P., & Dow, S. (1984): The ties that do not bind: A study of the human-animal bonds that fail. In *The Pet Connection: Its influence on our health and quality of life* (R. K. Anderson, B. L Hart, L. A. Hart, editors). University of Minnesota Press, Minneapolis, MN, pp. 348-354.
- Askew, HR. (1996): *Treatment of Behaviour Problems in Dogs and Cats*, Blackwell Science
- Axelrod, S & Apsche, J (eds). (1983): *The effect of punishment on Human Behaviour*
- Azrin & Holz. (1966): Punishment. In W.K.Honig (Ed.), *Operant behaviour: Areas of research at application*, New York. Appleton
- Bakken, M. (1996): Behaviour in dogs, Heritability and Breed Differences. *Animal US, Les Animaux et Nous*. 6, 7-8.
- Bateson, P. (1979): How do sensitive periods arise and what are they for? *Animal Behaviour*, 27, 470-486.
- Beaver, BV. (1983): Clinical classification of canine aggression. *Appl Anim Ethol* 10: 35-43
- Beerda, B., Schilder, MBH., Bernardina, W., van Hooff, JARAM., de Vries, HW. & Mol, J. (2000): Behavioural and hormonal indicators of enduring environment stress in dogs. *Anim. Welfare*. 9, 49-62.

¹ Henvisninger og referanseliste er bygget opp etter mal for masteroppgaver ved UMB

- Beerda, B., Schilder, MBH., van Hooff, JARAM. and de Vries, HW. (1997):
 Manifestations of chronic and acute stress in dogs by the second-year confrontation
 with domestic sheep. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 37, 147-159.
- Berryman JC, Howells K & Lloyd-Evans M. (1985): Pet owner attitudes to pets and
 people – a psychological study. *Veterinary Record.* 117 (25-2): 659-661
- Bolles, RC. (1970): Species-specific defence reactions and avoidance learning.
Psychological Review 77: 32-48
- Borchelt, PL. (1983): Aggressive behavior of dogs kept as companion animals:
 classification and influence by sex, reproductive status, and breed. *Appl. Anim.
 Ethol.* 10:45-61.
- Campbell, W. (1986): The prevalence of behavioural problems in American Dogs.
Modern Veterinary Practice, 67: 28-31
- Catania, AC. (1998): *Learning*. Fourth edition. Prentice Hall, Inc. Simon & Schuster.
 ISBN 0-13-235250-8
- Clark, G.I. & Boyer, W.N. (1993): The effects of dog obedience training and behaviour
 counselling upon the human-canine relationship. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 37, 147-
 159.
- Coleman, G.J., Hemsforth, P.H., Hay, M. & Cox, M.. (1999): Modifying stockperson
 attitudes and behaviour towards pigs at a large commercial farm. *Appl. Anim.
 Behav. Sci.*, 66, 11-20.
- Delta Society. (2001): *Professional Standards for Dog Trainers*. ISBN: 1-889785-14-8
 Delta Society, USA
- DiGiacomo, N., Arluke, A & Patronek, G.J. (1998): Surrendering pets to shelters: the
 relinquisher's perspective. *Anthrozoos* 11, 41-51.
- Fidler, M. (2003): Animal status as a response to pet owner experience. *Anthrozoos.* 16:
 75-82. Delta Society, USA.
- Fischer, J. (1995): *Think Dog! An owner's guide to canine psychology*. Blandford,
 London.
- Freedman DG, King JA & Elliot O. (1961): Critical period in the social development of
 dogs. *Science* 133, 1016-1017
- Goddard, M. E., & Beilharz, R. G. (1982/83): Genetics of traits which determine the
 suitability of dogs as guide-dogs for the blind. *Appl. Anim. Ethol.* 9, 299-315.
- Gorodetsky, E. (1997): Epidemiology of dog and cat euthanasia across Canadian prairie
 provinces. *Canadian Veterinary Journal*, 38 (10): 649-652.

- Gray, J.A. (1971): The psychology of fear and stress. Cambridge, Cambridge University Press
- Hemsworth, P.H. (2003): Human-animal interactions in livestock production. *Applied Animal Behaviour Science*, 81: 185-198.
- Hennessy MB., Williams MT., Miller DD., Douglas CW. & Voith VL. (1998): Influence of male and female petters on plasma cortisol and behaviour: can human interaction reduce the stress of dogs in a public animal shelter? *Applied Animal Behaviour Science*, 61: 63-77
- Hiby, EF., Rooney, NJ. & Bradshaw, JWS. (2004): Dog training methods: their use, effectiveness and interaction with behaviour and welfare. *Anim. Welfare*. 13, 63-69.
- Hsu, Y. Y. & Serpell, J. A. (2003): Development and validation of a questionnaire for measuring behavior and temperament traits in pet dogs. *J. Am. Vet. Med. Assoc.* 223 (9), 1293-1300
- Hubrecht, RC. (1993): A comparison of social and environmental enrichment methods for laboratory housed dogs. *Applied Animal Behaviour Science*, 37: 345-361
- Hubrecht, RC. (1995): Enrichment in puppyhood and its effects on later behaviour of dogs. *Laboratory Animal Science* 45: 70-75
- Katcher, A. (1985): Physiological and behavioural responses to companion animals. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, 15 (2): 403-410.
- Kellert, S. R. & J. K. Berry. (1987): Attitudes, knowledge, and behaviors toward wildlife as affected by gender. *Wildlife Society Bulletin* 15:363-371.
- Kelsey-Wood, D. (1997): A well-mannered dog: Obedience Training. T.F.H. Publications, Inc. Neptune City.
- Leerburg Kennel, Dominant Dog Collar: <http://www.leerburg.com/746.htm>
- Lichtenstein, PE. (1950): Studies of anxiety: the production of a feeding inhibition in dogs. *J. Comp. Physiol. Psych.* 43: 16-29.
- Lindsey, Steven R. (2000): Handbook of Applied Dog Behavior and Training: Volume I, Adaptation and Learning. Ames, Iowa: Iowa State University Press.
- Lockwood, R. (1995): The ethology and epidemiology of canine aggression. In: *The Domestic Dog, its Evolution, Behaviour, and Interactions with People*. Cambridge University Press, Cambridge. pp. 131-138
- Lov om dyrevern. (1974): Landbruks- og matdepartementet. ISBN 82-504-1250-8
- Lund, J. & Sørensen, D. (1997): Aflivning af familiehunde på grund af adfærdsproblemer. *Dansk veterinærtidsskrift*, 80 (15): 655-659

- Lund, J. (2001): Forekomst at adfærdsproblemer hos familiehunde i Danmark. Dyrenes Beskyttelse, Frederiksberg, Danmark.
- Mackintosh, N.J. (1974): The psychology of animal learning. London, Academic Press, Inc.
- McCune, S, McPherson, JA & Bradshaw JWS. (1995): Avoiding problems: The importance of socialization. In: The Waltham Book of Human-Animal Interactions, I. Robinson (ed.), Pergamon Press: Oxford: 71-86
- Messent, P & Serpell, J. (1981): A historical and biological view of the pet-owner bond. In: Interrelations between people and pets. Ed. Fogle, B., Springfield, Illinois, USA:5-22.
- Mikkelsen, J & Lund, J. (1999): Aflivning av hunde på grund at adfærdsproblemer. En epidemiologisk undersøgelse over euthanasi af hunde i Danmark – med særlig fokus på aggresionsproblemer. Dansk Veterinærtidsskrift, 82 (11): 474-479
- Mills, DS. (1997): Using learning theory in animal behavior therapy practice. Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice. 27: 617-635.
- Morse, WH; Mead, RN. & Kelleher RT. (1967): Modulation of elicited behaviour by a fixed-interval schedule of electric shock presentation. Science 157: 215-217
- Mugford, RA. (1981): Problem dogs and problem owners. In B. Fogle (Ed.), Interrelations between people and pets (pp. 295-317). Springfield, IL: Thomas.
- Mugford, RA. (1984): Behaviour problems in the dog. In: Nutrition and behaviour in dogs and cats. Ed. Anderson, R. Oxford; Pergamon Press, U.K.:207-215
- Nordenstam, Geir R. (2005): Nye: Du er sjefen! Forlag: Nordenstam Hundeskole
- Nordenstam, GR. (2000): Full kontroll, en bok om moderne lederskapstrening av hund og hundeeier. Nordenstam Hundeskole AIT Gjøvik AS
- Overmeir, J.B. & Seligman, M.E.P. (1967): Effects of inescapable shock on subsequent escape and avoidance responding. J. Comp. Physiol. Psych. 63, 23-33.
- Podberscek, A. L. (1997): Illuminating issues of companion animal welfare through research into human-animal interactions. Animal Welfare. 6:365-372.
- Pryor, K. (1999): Don't shoot the dog! The new art of teaching and training. Bantam Books, New York.
- Rohner, R. P. & Khaleque, A. (Eds.). (2005): Handbook for the study of parental acceptance and rejection (4th ed.). Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Roll, A & Unshelm, A. (1997): Aggressive conflicts amongst dogs and factors affecting them. Appl Anim Behav Sci 52: 229-242

- Ross J. & McKinney, B. (1992): Dog talk: Training your dog through a canine point of view. St. Martin's Press, New York.
- Schilder, MBH. and van der Borg, JAM. (2004): Training dogs with help of the shock collar: short and long term behavioural effects. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 85, 319-334.
- Scott JP. & Fuller JL. (1965): Genetics and the Social Behaviour of the Dog University of Chicago Press, Chicago, IL
- Scott, J.P. (1963): The process of primary socialization in canine and human infants. *Soc. Res. Child Dev. Monogr.* 28(1):1-47.
- Seligman, M.E.P. and Maier, S.F. (1967): Failure to escape traumatic shock. *Journal of Experimental Psychology*, 74, 1-9.
- Seligman, MEP. (2002): Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment. New York: Free Press
- Serpell JA. (ed) (1995): The Domestic Dog: Evolution, Behaviour, and Interactions with People Cambridge University Press, Cambridge, UK
- Serpell, JA & Jagoe, JA. (1995): Early experience and the development of behaviour. In: Serpell J (Ed.): The domestic dog, its evolution, behaviour, and interactions with people. Cambridge University Press, Cambridge. p. 79-102
- Serpell, JA. & Hsu, Y. (2005): Effects of breed, sex, and neuter status on trainability in dogs, *Anthrozoös*, 18(3):196-207
- Serpell, JA. (1995): From paragon to pariah: Some reflections on human attitudes to dogs. In JA. Serpell (Ed.): The domestic dog: Its evolution, behaviour, and interactions with people. 245 – 256.
- Serpell, JA. (1996): Evidence for an association between pet behaviour and owner attachment levels. *Applied Animal Behaviour Science*, 47: 49-69
- Serpell, JA. (2003): Canine Behavioral Assessment & Research Questionnaire (C-BARQ). University of Pennsylvania School of Veterinary Medicine, Philadelphia, USA
- Skogstad, P & Indreeide, KK. (2004): Misforståelser om atferdsanalytisk teori og metodikk i hundelitteratur. *Canis* 1/04
- Solberg, SE. (1998): Realistisk hundeopplæring. Fjortoft Forlag. ISBN: 8277800398
- Solomon, RL.; Kamin, LJ & Wynne, LC. (1953): Traumatic avoidance learning: the outcome of several extinction procedures with dogs. *Journal of Abnormal and Social Psychology*. 48: 291-302.

- Stead, A. (1982): Euthanasia in the dog and cat. *Journal of Small Animal Practice*, 23: 37-43
- Steen JB. & Wilsson, E. (2002): *Hundeskolen – en lydig hund er en lykkelig hund*. Gyldendal Norsk Forlag. ISBN: 82-05-30276-6.
- Stortingsmelding nr. 12 om dyrehold og dyrevelferd (2003): Landbruksdepartementet
- Svartdal, F. & Flaten, MA. (1998): *Læringspsykologi*. Ad Notam Gyldendal. ISBN 82-417-0238-8.
- Trowald, N. (1971): *Klassiska inlärningsteorier*. Lund, Studentlitteratur
- van Houten, R. (1983): Punishment: From the Animal Laboratory to the Applied Setting, in *The Effects of Punishment on Human Behavior*. 13, 19-22 (Saul Axelrod & Jack Apsche eds).
- Voith, V., Wright, J. & Dannerman, P. (1992): Is there a relationship between canine behaviour problems and spoiling activities, anthropomorphism and obedience training? *Applied Animal Behaviour Science*, 34: 263 – 272.
- Voith, VL. & Borchelt, PL. (1982): Diagnosis and treatment of dominance aggression in dogs. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*; 12:655-664.
- Voith, VL. (1985): Attachment of people to companion Animals. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 15 (2): 289-295
- Waiblinger, S., Menke, C., & Coleman, G.J. (2002): The relationship between attitudes, personal characteristics and behaviour of stockpeople and subsequent behaviour and production of dairy cows. *Applied Animal Behaviour Science*, 79(3), 195-219.
- Walters, GC. & Glaser, RD. (1971): Punishment of instinctive behavior in the mongolian gerbil. *Journal of Comparative and Physiological Psychology*. 75: 331-340.
- Wells DL. & Hepper PG. (2000): The influence of environmental change on the behaviour of sheltered dogs. *Applied Animal Behaviour Science* 68: 151-162
- Willis, MB. (1995): Genetic aspects of dog behaviour with particular reference to working ability. In: In Serpell J (Ed.): *The Domestic Dog. Its Evolution, Behaviour, and Interactions with People*. Cambridge University Press. Cambridge. p. 51-64
- Wright, JC. (1991): Canine aggression toward people: bite scenarios and prevention, *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*.; 21 (2): 299-314.

7 Vedlegg

7.1 Vedlegg 1

Demografiske data, samt spørsmål om lydighet, tilknytning og fornøydhet

1. Kjønn
 Mann Kvinne
2. Alder
 under 25 år 25-40 år 41-60 år over 60 år
3. Hvor mange hunder har du eid? (tell med de hundene du har nå)
 1 2 3 4 5 6-10 over 10
4. Hvor mange hunder har du nå?
 1 2 3 4 5 6-10 over 10
5. Hvis du eier mer enn en hund må du nå velge den yngste, som er over 12 måneder. Hvilket kjønn har hunden?
 Tispe Hannhund
6. Er den sterilisert eller kastret?
 Ja Nei
7. Hvilken rase eller blanding er hunden din?
8. Hvor gammel er hunden din?
 1 år 2 år 3 år 4 år 5 år 6 år 7 år 8 år 9 år over 10 år
9. Hvor gammel var hunden da du fikk den?
 under 3 måneder 3-6 måneder 6-12 måneder 1 år 2 år 3 år 4 år
 5 år 6 år 7 år 8 år 9 år over 10 år
10. Hvor kjøpte/fikk du hunden?
 Oppdretter (også tilfeldige parringer) Omplasseringssenter Avlet selv
 Fra familie/venner/bekjente Annet
11. Hva er viktigste grunnen til at du har anskaffet deg hund?
 For selskap, hunden er en kamerat For å komme i kontakt med andre mennesker
 For nytteformål For hundesport Som hjelpehund (førerhund, servicehund)
 Annet

12. Hvordan blir hunden din trent for tiden? (Du kan velge flere alternativer)

- Av deg selv hjemme Av deg selv på kurs Av deg selv på hundeklubb e.l.
 Av en profesjonell trener Blir ikke trent

13. Her skal du svare på hvor lydig du synes hunden din er, på en skala med 9 punkter. Skalaen går fra svært ulydig til svært lydig. Merk av der det passer best.

- Svært ulydig Svært lydig
- Hvor lydig er hunden din?

14. Her skal du svare på hvor fornøyd du er med ditt forhold til hunden din, på en skala med 9 punkter. Skalaen går fra svært misfornøyd til svært fornøyd. Merk av der det passer best.

- Svært misfornøyd Svært fornøyd
- Hvor fornøyd er du med ditt forhold til hunden din?

15. Her skal du svare på hvor sterkt du føler deg knyttet til hunden din, på en skala med 9 punkter. Skalaen går fra svært lite til svært mye. Merk av der det passer best.

- Svært lite Svært mye
- Hvor sterkt føler du deg knyttet til hunden din?

16. Hvor ofte koser du med hunden din?

- Flere ganger daglig Et par ganger daglig Noen ganger i uken Noen ganger i måneden
 Noen ganger i året Aldri

7.2 Vedlegg 2

Kontroll og ettergivenhet

De følgende spørsmålene består av påstander som beskriver hvordan hundeeiere forholder seg til hundene sine. Les hver påstand og tenk på hvor godt det beskriver hvordan du er med hunden din. Jobb raskt, svar det første som faller deg inn og gå videre til neste.

Det er fire muligheter til hver påstand. Hvis en påstand ikke er sann for hvordan du er mot hunden din så spør deg selv: "Er det nesten aldri sant?" eller "Er det bare sjelden sant?". Hvis en påstand er sann for hvordan du er mot hunden din så spør deg selv: "Er det nesten alltid sant?" eller "Er det bare sant noen ganger?". Det er ikke noen rette eller gale svar. Svar ærlig. Svar for hvordan du ER, ikke hvordan du skulle ønske du var.

	Nesten aldri sant	Sjelden sant	Noen ganger sant	Nesten alltid sant
1. Jeg sier pene ting om hunden min	☐	☐	☐	☐
2. Jeg bryr meg virkelig om behovene til hunden min	☐	☐	☐	☐
3. Jeg kjefter på hunden min når den gjør noe galt	☐	☐	☐	☐
4. Jeg får hunden min til å føle seg elsket når den gjør noe bra	☐	☐	☐	☐
5. Jeg klager på hunden min til andre	☐	☐	☐	☐
6. Jeg gir ikke oppmerksomhet til hunden min	☐	☐	☐	☐
7. Jeg lurer på om jeg egentlig er glad i hunden min	☐	☐	☐	☐
8. Jeg sørger for at hunden min vet nøyaktig hva den får lov til og ikke	☐	☐	☐	☐
9. Jeg snakker rosende om hunden min til andre	☐	☐	☐	☐
10. Jeg gjør narr av hunden min	☐	☐	☐	☐
11. Jeg bryr meg virkelig om hunden	☐	☐	☐	☐
12. Jeg kjefter på hunden min når jeg er sint	☐	☐	☐	☐
13. Jeg snakker til hunden min på en varm og kjærlig måte	☐	☐	☐	☐
14. Jeg er streng med hunden min	☐	☐	☐	☐
15. Jeg gir ikke hunden min oppmerksomhet så lenge den ikke gjør noe som forstyrrer meg	☐	☐	☐	☐
16. Hunden min er en plage for meg	☐	☐	☐	☐
17. Jeg lar alltid hunden min få vite hvordan den skal oppføre seg	☐	☐	☐	☐
18. Jeg roser hunden min når den fortjener det	☐	☐	☐	☐

19.	Jeg straffer hunden min selv når den ikke fortjener det	☐	☐	☐	☐
20.	Jeg liker å ha hunden min i nærheten av meg	☐	☐	☐	☐
21.	Jeg er ergerlig på hunden min	☐	☐	☐	☐
22.	Jeg får hunden min til å føle seg ønsket og viktig	☐	☐	☐	☐
23.	Jeg straffer hunden min når jeg er sint	☐	☐	☐	☐
24.	Jeg glemmer ting som jeg bør gjøre for hunden min	☐	☐	☐	☐
25.	Jeg er medfølende med hunden min når den har problemer	☐	☐	☐	☐
26.	Jeg tror det er viktig å ha mange regler og holde seg til dem	☐	☐	☐	☐
27.	Jeg roser hunden min når den er flink	☐	☐	☐	☐
28.	Når hunden min er ulydig sammenligner jeg den ufordelaktig med andre hunder	☐	☐	☐	☐
29.	Jeg passer på at hunden min har riktig mat å spise	☐	☐	☐	☐
30.	Når hunden min er ulydig får jeg den til å føle at jeg ikke er glad i den lenger	☐	☐	☐	☐
31.	Jeg gir hunden min så mye frihet som den ønsker	☐	☐	☐	☐
32.	Jeg får hunden min til å føle at den er viktig	☐	☐	☐	☐
33.	Jeg er irritabel med hunden min	☐	☐	☐	☐
34.	Jeg gir ingen oppmerksomhet til hunden min når den vil ha hjelp	☐	☐	☐	☐
35.	Jeg klager over hunden min	☐	☐	☐	☐
36.	Jeg forsøker å hjelpe hunden min når den er oppskaket eller redd	☐	☐	☐	☐
37.	Jeg sier uvennlige ting til hunden min	☐	☐	☐	☐
38.	Jeg gir hunden min mye oppmerksomhet	☐	☐	☐	☐
39.	Jeg lar hunden min få føle at den er ønsket	☐	☐	☐	☐
40.	Jeg prøver å insistere på at hunden min gjør akkurat det den skal gjøre	☐	☐	☐	☐
41.	Jeg respekterer følelsene til hunden min og lar den uttrykke dem	☐	☐	☐	☐
42.	Jeg viser hunden min at den irriterer meg	☐	☐	☐	☐
43.	Jeg glemmer ting som er viktige for hunden min	☐	☐	☐	☐

44.	Jeg får hunden min til å skamme seg hvis den er ulydig	☐	☐	☐	☐
45.	Jeg forteller hunden min hele tiden hva den skal gjøre	☐	☐	☐	☐
46.	Jeg lar hunden min få gjøre ting den vil selv om det passer dårlig	☐	☐	☐	☐
47.	Jeg sårer følelsene til hunden min	☐	☐	☐	☐
48.	Jeg liker å bruke tid sammen med hunden min	☐	☐	☐	☐
49.	Når hunden min er ulydig får jeg den til å føle seg uelsket	☐	☐	☐	☐
50.	Jeg er interessert i tingene hunden min gjør	☐	☐	☐	☐
51.	Når hunden min gjør noe galt skremmer eller truer jeg den	☐	☐	☐	☐
52.	Jeg unngår å være sammen med hunden min	☐	☐	☐	☐
53.	Jeg lar hunden min gjøre alt den vil	☐	☐	☐	☐
54.	Jeg forsøker å få hunden min til å føle seg bedre hvis den er skadet eller syk	☐	☐	☐	☐
55.	Når hunden min er ulydig kjefter jeg på den foran andre	☐	☐	☐	☐
56.	Når jeg planlegger noe tar jeg hensyn til hunden	☐	☐	☐	☐
57.	Jeg ønsker å kontrollere alt hunden min gjør	☐	☐	☐	☐
58.	Jeg lar hunden min få vite at jeg er glad i den	☐	☐	☐	☐
59.	Jeg sammenligner hunden min ufordelaktig med andre hunder	☐	☐	☐	☐
60.	Jeg lar andre passe hunden min (f.eks naboer, slektninger)	☐	☐	☐	☐
61.	Jeg behandler hunden min vennlig og mildt	☐	☐	☐	☐
62.	Jeg er utålmodig med hunden min	☐	☐	☐	☐
63.	Jeg forsøker å gjøre hunden min lykkelig	☐	☐	☐	☐

7.3 Vedlegg 3

Treningsmetoder

18. Mange hundeeiere bruker fysisk straff på hunden sine (f.eks klype, riste, bruke strupelenke, legge i bakken eller rykk i båndet). Vennligst tenk på den fysiske straffen du gir til hunden. Ikke tenk på andre typer av straff (som å ta bort privilegier eller at du sender hunden til et annet rom). Jobb raskt. Kryss av for første innfall og gå til neste spørsmål. Det er ingen rette eller gale svar, så vær så ærlig som du kan. Svar slik du faktisk behandler hunden din, ikke slik du tenker du helst skulle behandle den.

Hvis du aldri har straffet hunden din så kryss av her og hopp videre til spørsmål nr 29.

- Jeg har ALDRI straffet hunden min fysisk
- Jeg har brukt fysisk straff på hunden min en eller flere ganger
19. Jeg har straffet min hund:
- Bare 1-2 ganger Sjelden Noen ganger Ganske ofte Svært ofte
20. Når jeg straffer min hund er det vanligvis:
- Ikke det minste hardt Ikke spesielt hardt Noe hardt Svært hardt
21. Jeg straffer min hund noen ganger for å gjøre noe galt, men jeg straffer den ikke alltid for å gjøre den samme tingen ved andre tilfeller
- Nesten alltid sant Ofte sant Noen ganger sant Nesten aldri sant
22. Når min hund oppfører seg dårlig, vet den sannsynligvis ikke fra gang til gang om jeg kommer til å straffe den
- Nesten alltid sant Ofte sant Noen ganger sant Nesten aldri sant
23. Gjennomsnittlig straffer jeg hunden min ____ ganger pr uke. (Anslå antall ganger. Hvis mindre enn en gang i uken, sett tallet 0)
- 0 ganger pr uke 1 gang pr uke 2 ganger pr uke 3 ganger pr uke
- 4 ganger pr uke 5-10 ganger pr uke 11-20 ganger pr uke
- 21-40 ganger pr uke 41-60 ganger pr uke over 60 ganger pr uke
24. Når jeg straffer min hund tror jeg generelt sett at jeg er:
- Veldig urettferdig Litt urettferdig Litt rettferdig Veldig rettferdig
25. Generelt sett, tror jeg at hunden min fortjener det når jeg straffer den.
- Nesten aldri Noen ganger Ofte Nesten alltid
26. De gangene jeg straffer hunden min for å gjøre noe/ikke gjøre noe, pleier jeg vanligvis å:
- Straffe hunden med en gang
- Vente en liten stund (dvs et par minutter) før jeg straffer hunden
- Vente ganske lenge (dvs noen timer) før jeg straffer hunden
- Vente en dag eller to før jeg straffer hunden

27. Vennligst marker under om du de siste par månedene har brukt denne typen avstraffelse på din hund. Kryss av for "Aldri" dersom du ALDRI har brukt denne straffen på din hund de siste par månedene. Kryss av for "En eller flere ganger" dersom du har brukt denne straffen på din hund de siste par månedene.

	Aldri	En eller flere
1. Jeg slår hunden med hånden	☐	☐
2. Jeg slår hunden med en gjenstand (belte, båndet, pisk, kjepp	☐	☐
3. Jeg vrir rundt huden eller en kroppsdel på hunden (øret, halen	☐	☐
4. Jeg kaster/spruter vann på hunden	☐	☐
5. Jeg rister hunden	☐	☐
6. Jeg legger hunden i bakken	☐	☐
7. Jeg bruker elektrisk halsbånd/sitronhalsbånd/bjeflehalsbånd	☐	☐
8. Jeg svinger hunden på enden av båndet	☐	☐
9. Jeg heiser hunden opp etter nakkeskinnet	☐	☐
10. Jeg heiser hunden opp etter båndet	☐	☐
11. Jeg rykker hardt i båndet	☐	☐
12. Jeg klyper hunden	☐	☐
13. Jeg tvinger hunden inn i en ubehagelig posisjon	☐	☐
14. Jeg kaster ting på hunden	☐	☐
15. Jeg biter hunden	☐	☐
16. Jeg bruker strupelenke/pigghalsbånd	☐	☐
17. Jeg kaster hunden mot noe hardt	☐	☐
18. Jeg gir hunden fornemmelsen av å drukne/miste pusten	☐	☐
19. Jeg gnir hundens hode i urin eller avføring	☐	☐

28. Vennligst skriv ned andre former for fysisk straff du noen gang har brukt (klemme hunden, knipse hunden, pepperspray osv)

29. Mange hundeeiere bruker belønning når de trener hunden sin. Vennligst tenk på den belønningen du gir til hunden. Jobb raskt. Kryss av for første innfall og gå til neste spørsmål. Det er ingen rette eller gale svar, så vær så ærlig som du kan. Svar slik du faktisk behandler hunden din, ikke slik du tenker du helst skulle behandlet den.

Hvis du aldri har belønnet hunden din så kryss av her og hopp videre til spørsmål nr 34.

Jeg har belønnet min hund:

- Jeg har aldri belønnet hunden min
 Bare 1-2 ganger
 Sjelden
 Noen ganger
 Ganske ofte
 Svært ofte

30. Gjennomsnittlig belønner jeg hunden min ____ ganger pr uke. (Anslå antall ganger. Hvis mindre enn en gang i uken, sett tallet 0)

- 0 ganger pr uke 1 gang pr uke 2 ganger pr uke 3 ganger pr uke
 4 ganger pr uke 5-10 ganger pr uke 11-20 ganger pr uke
 21-40 ganger pr uke 41-60 ganger pr uke over 60 ganger pr uke

31. De gangene jeg belønner hunden min for å gjøre noe/ikke gjøre noe, pleier jeg vanligvis å:

- Belønne hunden med en gang
 Vente en liten stund (dvs et par minutter) før jeg belønner hunden
 Vente ganske lenge (dvs noen timer) før jeg belønner hunden
 Vente en dag eller to før jeg belønner hunden

32. Vennligst marker under om du de siste par månedene har brukt denne typen belønning på din hund når du har trent den. Kryss av for "Aldri" dersom du ALDRI har brukt denne belønningen på din hund de siste par månedene. Kryss av for "En eller flere ganger" dersom du har brukt denne belønningen på din hund de siste par månedene.

	Aldri	En eller flere ganger
1. Jeg roser hunden med stemmen	☐	☐
2. Jeg koser med hunden	☐	☐
3. Jeg leker med hunden	☐	☐
4. Jeg gir hunden gjenstander/leker/ball	☐	☐
5. Jeg gir hunden godbit/mat	☐	☐

33. Vennligst skriv ned andre former for belønning du noen gang har brukt (gi hunden fri til å leke med andre, gi hunden lov til en aktivitet som den liker, børste hunden osv)

7.4 Vedlegg 4

Atferdsproblemer

Nå skal du svare på noen spørsmål om hunden din sin atferd og hvordan den oppfører seg. Spørsmålene gir deg mulighet til å beskrive hvordan hunden din sin atferd har vært i de siste par månedene. Vennligst prøv å svare på alle spørsmålene. Hvis du ikke kan svare, så la bare spørsmålet stå tomt (f. eks hvis du aldri har sett hunden din i situasjonen som er beskrevet).

DEL 1 - Trening og lydighet

34. Noen hunder er mer lydige og lettere å trene enn andre. Vennligst kryss av for det som passer din hund, slik den har vært de siste månedene.

	Aldri	Sjelden	Noen ganger	Vanligvis	Alltid
1. Kommer med en gang du roper på den når den er løs	☐	☐	☐	☐	☐
2. Adlyder sitt-kommandoen umiddelbart	☐	☐	☐	☐	☐
3. Adlyder bli-kommandoen umiddelbart	☐	☐	☐	☐	☐
4. Virker å lytte/følge med på alt jeg sier og gjør	☐	☐	☐	☐	☐
5. Reagerer sent på korreksjon eller straff – er tykkhudet	☐	☐	☐	☐	☐
6. Lærer nye triks eller oppgaver sakte	☐	☐	☐	☐	☐
7. Blir lett forstyrret av interessante ting den får øye på, hører eller lukter	☐	☐	☐	☐	☐
8. Henter eller forsøker å hente pinner, baller eller gjenstander	☐	☐	☐	☐	☐

DEL 2 – Aggresjon

35. Noen hunder viser aggressiv atferd innimellom. Typiske tegn på moderat aggresjon hos hunder er bjeffing, knurring og flekking av tenner. Mer alvorlig aggresjon er vanligvis glefsing, utfall (mot noen), biting eller forsøk på å bite.

Kryss av på det som best sier noe om din egen hund sin tendens til å vise aggressiv atferd i de følgende situasjoner de siste par månedene.

Ingen aggresjon: Ingen synlige tegn på aggresjon	Moderat aggresjon: knurrer/bjeffer – flekker tenner	Alvorlig aggresjon: glefser, biter eller prøver å bite
---	--	---

	Ingen aggresjon	Svak/mild aggresjon	Moderat aggresjon	Noe sterk aggresjon	Alvorlig aggresjon
1. Når hunden blir verbalt korrigeret eller straffet av deg eller en annen i samme husholdning.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Når en fremmed voksen kommer rett mot hunden når den går i	☐	☐	☐	☐	☐

bånd.

3. Når et fremmed barn kommer rett mot hunden når den går i bånd.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Mot ukjente personer som kommer mot hunden når den er i bilen (f. eks på en bensinstasjon)	☐	☐	☐	☐	☐
5. Når leker, bein eller andre objekter blir tatt bort av en person i husholdningen.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Når badet eller stelt (f. eks pels) av en person i husholdningen	☐	☐	☐	☐	☐
7. Når en fremmed person kommer mot deg eller andre personer i husholdningen hjemme i huset.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Når ukjente personer kommer mot deg eller andre personer i husholdningen når dere er borte fra hjemmet.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Når du eller en annen person i husholdningen går bort til hunden mens den spiser.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Når avisbudet eller andre bud kommer mot huset.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Når hundens mat blir fjernet av deg eller en person i husholdningen.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Når fremmede går forbi huset ditt mens hunden er i hagen/tunet.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Når en fremmed person forsøker å røre eller klappe hunden.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Når joggere, syklistere, folk med rulleskøyter eller rullebrett kommer forbi huset ditt mens hunden er i hagen/tunet.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Når en ukjent hannhund kommer rett mot hunden din når den går i bånd.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Når en ukjent tisper kommer rett mot hunden din når den går i bånd.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Når noen i husholdningen stirrer direkte på hunden.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Mot ukjente hunder som kommer på besøk i hjemmet	☐	☐	☐	☐	☐

19. Mot katter, ekorn eller andre dyr som kommer inn i hagen/tunet.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Mot ukjente personer som kommer på besøk i hjemmet	☐	☐	☐	☐	☐
21. Når en ukjent hund bjeffer, knurrer eller kaster seg mot hunden din	☐	☐	☐	☐	☐
22. Når en person i husholdningen trækker over hunden.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Når du eller en person i husholdningen henter mat eller gjenstander som hunden har stjålet	☐	☐	☐	☐	☐
24. Mot en kjent hund i husholdningen (la denne stå tom dersom du ikke har en annen hund)	☐	☐	☐	☐	☐
25. Når en kjent hund i husholdningen kommer mot din hund på det stedet den liker å slappe av/sove (la denne stå tom dersom du ikke har en annen hund)	☐	☐	☐	☐	☐
26. Når en kjent hund i husholdningen kommer mot hunden din når den spiser (la denne stå tom dersom du ikke har en annen hund)	☐	☐	☐	☐	☐
27. Når en kjent hund i husholdningen kommer mot hunden din når den leker med/gnager på en yndlingsleke, bein, objekt eller lignende (la denne stå tom dersom du ikke har en annen hund)	☐	☐	☐	☐	☐

36. Er det noen andre situasjoner der din hund noen ganger er aggressiv? Vennligst beskriv:

DEL 3 - Frykt og angst

37. Hunder viser noen ganger tegn på angst eller frykt når de blir utsatt for spesielle lyder, ting, personer eller situasjoner. Typiske tegn på mild til moderat frykt er: unngåing av øyekontakt, unngåing av det de er redd for, lav kroppsholdning med halen ned eller mellom beina, klynking eller piping, passivitet/frysing og skjelving eller risting. Alvorlig frykt er kjennetegnet av overdreven lav kroppsholdning/sammenkrøking, og/eller kraftige forsøk på å flykte, trekke seg tilbake eller gjemme seg fra det den frykter.

Kryss av på det som best sier noe om din egen hund sin tendens til å vise frykt og angst i de følgende situasjoner de siste par månedene.

Ingen frykt/angst: Ingen synlige tegn på frykt	Mild til moderat frykt/angst: unngår øyekontakt, klynker, piper, skjelver, rister, passivitet/frysing	Alvorlig frykt/angst: krøker seg sammen; trekker seg tilbake; gjemmer seg
---	--	--

	Ingen frykt/angst	Mild/svak frykt/angst	Moderat frykt/angst	Noe sterk frykt/angst	Alvorlig frykt/angst
1. Når en fremmed voksen kommer rett mot hunden når den er hjemmefra.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Når et fremmed barn kommer rett mot hunden når den er hjemmefra.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Ved plutselige eller høye lyder (f.eks støvsuger, smell fra ballong, pressluftbor, ting som faller i gulvet osv.)	☐	☐	☐	☐	☐
4. Når det kommer fremmede til hjemmet.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Når en fremmed forsøker å ta på eller klappe hunden	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ved stor biltrafikk	☐	☐	☐	☐	☐
7. Ved oppdagelse av rare eller ukjente ting på eller nær fortauet/stien/gangveien (f.eks plastposer, løv, søppel, flagg som blafrer osv.)	☐	☐	☐	☐	☐
8. Ved undersøkelse eller behandling hos veterinær	☐	☐	☐	☐	☐
9. Når det er tordenvær	☐	☐	☐	☐	☐
10. Når en fremmed hund som er større eller har lik størrelse kommer rett mot hunden	☐	☐	☐	☐	☐
11. Når en fremmed hund av mindre størrelse kommer rett mot hunden	☐	☐	☐	☐	☐

12. Ved første gang i en ny situasjon (f.eks første bilturen, første gang i heis, første besøk til veterinær osv.)	☐	☐	☐	☐	☐
13. Ved vind eller ting som flyr i vinden	☐	☐	☐	☐	☐
14. Når klørne blir klippet av en person i husholdningen	☐	☐	☐	☐	☐
15. Når hunden blir børstet/stelt eller badet av en person i husholdningen	☐	☐	☐	☐	☐
16. Når en person i husholdningen trækker over hunden	☐	☐	☐	☐	☐
17. Når en person i husholdningen tørker hundens ben med håndkle	☐	☐	☐	☐	☐
18. Når fremmede hunder kommer på besøk i hjemmet	☐	☐	☐	☐	☐
19. Når en fremmed hund bjeffer, knurrer eller kaster seg mot hunden	☐	☐	☐	☐	☐

DEL 4 - Separasjon

38. Noen hunder viser tegn på angst eller unormal atferd når de er alene, selv om det bare er for en kort periode. Tenk tilbake de siste månedene og kryss av for hvor ofte din hund har vist hver av de følgende tegn i situasjoner der den har vært alene eller skal til å bli alene de siste par månedene.

	Aldri	Sjelden	Noen ganger	Vanligvis	Alltid
1. Rister, skjelver	☐	☐	☐	☐	☐
2. Overdreven sikling/sleving	☐	☐	☐	☐	☐
3. Urolig/rastløs/går frem og tilbake	☐	☐	☐	☐	☐
4. Klynker, piper	☐	☐	☐	☐	☐
5. Bjeffer	☐	☐	☐	☐	☐
6. Uler, hyl	☐	☐	☐	☐	☐
7. Gnager eller skraper på dører, gulv, vinduer, gardiner osv.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Mister appetitten	☐	☐	☐	☐	☐

39. Er det noen andre situasjoner der din hund noen ganger er redd eller angstfylt? Vennligst beskriv:

DEL 5 - Opphisselse

40. Noen hunder viser relativt lite reaksjon på plutselige eller potensielt opphissende hendelser og forstyrrelser i omgivelsene, mens andre blir voldsomt opphisset over nyheter i omgivelsene. Tegn på mild til moderat opphisselse er økt våkenhet, bevegelse mot kilden til nyheten og korte episoder med bjeffing. Voldsom opphisselse er karakterisert av en generell tendens til overdrevne reaksjoner. En slik hund bjeffer eller hyler hysterisk ved den minste forstyrrelse, styrter mot og rundt kilden til nyheten og er vanskelig å roe ned.

Kryss av på det som best sier noe om din egen hund sin tendens til å bli opphisset i de følgende situasjoner de siste par månedene.

Rolig: Liten eller ingen reaksjon	Mild til moderat opphisselse Økt våkenhet, bevegelse mot kilden, korte episoder med bjeffing	Voldsom opphisselse: overreagerer; vanskelig å roe ned
--------------------------------------	---	---

	Rolig	Mild opphisselse	Moderat opphisselse	Noe sterk opphisselse	Voldsom opphisselse
1. Når du eller andre i husholdningen kommer hjem etter å vært kort tid borte	☐	☐	☐	☐	☐
2. Når hunden leker med deg eller andre i husholdningen	☐	☐	☐	☐	☐
3. Når dørklokken ringer	☐	☐	☐	☐	☐
4. Like før hunden skal på tur	☐	☐	☐	☐	☐
5. Like før hunden skal på biltur	☐	☐	☐	☐	☐
6. Når det kommer besøkende til hjemmet	☐	☐	☐	☐	☐

41. Er det noen andre situasjoner der din hund noen ganger blir veldig opphisset? Vennligst beskriv:

DEL 6 - Tilknytning og oppmerksomhetssøking

42. De fleste hunder er sterkt tilknyttet sine mennesker og noen krever mye oppmerksomhet og kjærlighet fra dem. Tenk tilbake de siste månedene og kryss av for hvor ofte din hund har vist hver av de følgende tegn på tilknytning eller oppmerksomhetssøkende atferd

	Aldri	Sjelden	Noen ganger	Vanligvis	Alltid
1. Fremviser en sterk tilknytning for en spesiell person i husholdningen	☐	☐	☐	☐	☐
2. Følger deg eller andre i husholdningen rundt i huset, fra rom til rom	☐	☐	☐	☐	☐
3. Oppholder seg nær eller i kontakt med deg, eller andre i husholdningen, når du/de sitter	☐	☐	☐	☐	☐
4. Puffer, dytter med snuten eller skraper med poten for å få oppmerksomhet når du/andre sitter	☐	☐	☐	☐	☐
5. Blir urolig (piper, hopper opp, forsøker å komme mellom) når du eller andre viser kjærlighet til andre mennesker	☐	☐	☐	☐	☐
6. Blir urolig (piper, hopper opp, forsøker å komme mellom) når du eller andre viser kjærlighet til andre hunder/dyr	☐	☐	☐	☐	☐

DEL 7: Diverse

43. Hunder viser en rekke ulike atferdsproblemer i tillegg til de vi allerede har gått gjennom i dette spørreskjemaet. Tenk tilbake de siste månedene og kryss av for hvor ofte din hund har vist hver av de følgende atferdene.

	Aldri	Sjelden	Noen ganger	Vanligvis	Alltid
1. Jager katter (hvis den får sjansen)	☐	☐	☐	☐	☐
2. Jager fugler (hvis den får sjansen)	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jager ekorn, kaniner eller lignende (hvis den får sjansen)	☐	☐	☐	☐	☐
4. Rømmer fra hjemmet eller hagen, og streifer (hvis den får sjansen)	☐	☐	☐	☐	☐
5. Ruller seg i egen eller andre dyrs avføring, eller andre illeluktende ting	☐	☐	☐	☐	☐
6. Spiser egen eller andre dyrs avføring	☐	☐	☐	☐	☐
7. Gnager på upassende ting	☐	☐	☐	☐	☐
8. "Rir" på ting, møbler eller folk	☐	☐	☐	☐	☐
9. Tigger til stadighet om mat når folk spiser	☐	☐	☐	☐	☐
10. Stjeler mat	☐	☐	☐	☐	☐

11. Nervøs eller redd for å gå opp eller ned trapper	☐	☐	☐	☐	☐
12. Trekker overdrevent hardt når den er i bånd	☐	☐	☐	☐	☐
13. Urinerer mot ting eller møbler i hjemmet	☐	☐	☐	☐	☐
14. Urinerer når folk kommer mot hunden, klapper, håndterer eller plukker den opp.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Urinerer når den blir forlatt alene om natten eller dagen	☐	☐	☐	☐	☐
16. Gjør fra seg når den blir forlatt alene om natten eller dagen	☐	☐	☐	☐	☐
17. Er hyperaktiv, urolig, har vanskelig for å falle til ro	☐	☐	☐	☐	☐
18. Er leken, valpete, voldsom	☐	☐	☐	☐	☐
19. Aktiv, energisk, alltid i bevegelse	☐	☐	☐	☐	☐
20. Stirrer anspent på usynlige ting	☐	☐	☐	☐	☐
21. Glefser/snapper etter (usynlige) fluer	☐	☐	☐	☐	☐
22. Jager sin egen hale/bakdel	☐	☐	☐	☐	☐
23. Jager/følger etter skygger	☐	☐	☐	☐	☐
24. Bjeffer overdrevent	☐	☐	☐	☐	☐
25. Slikker seg selv overdrevent	☐	☐	☐	☐	☐
26. Slikker folk eller ting overdrevent	☐	☐	☐	☐	☐
27. Viser andre bisarre, rare eller gjentakende atferder (vennligst beskriv i neste spørsmål)	☐	☐	☐	☐	☐

44. Hvis aktuelt: vennligst beskriv andre bisarre, rare eller gjentakende atferder hunden din viser.

Frivillig:

45. For å bli med i trekningen om boken "Hundens beste venn" av Fjellanger, Matre og Kylling så skriv inn navn, adresse og epost under. Denne informasjonen vil ikke bli brukt opp mot spørreskjemaet eller på noen annen måte. Frykk på Finish/Ferdig for å sende spørreskjemaet. Takk!

Finish